

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1897.   Andra Kammaren.   N:o 13.

Lördagen den 13 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 6 innevarande mars.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare lektor *Magnus Höjer* lider af *influenta* och kan på grund deraf tills vidare ej deltaga i kammarens öfverläggningar, hvilket intygas.

Stockholm den 12 mars 1897.

E. G. Johnson, M. D.,
legitimerad läkare.

§ 3.

Företogos val af tjugufyra valmän och sex suppleanter för utseende af dels fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret efter dem, som nu äro i tur att afgå, dels ock suppleanter för Riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos, efter valförrättningarnes slut, hafva blifvit utsedde:

till valmän:

Herr vice talmannen <i>A. P. Danielson</i>	med 189 röster,
„ <i>H. Andersson</i> i Nöbbelöf	” 189 ”
„ <i>M. Arhusiander</i>	” 189 ”
„ <i>A. G. Gyllensvärd</i>	” 189 ”
„ <i>A. Henricson</i>	” 189 ”
„ <i>K. E. Holmgren</i> i Hillebola	” 189 ”
„ <i>G. Jansson</i> i Krakerud	” 189 ”
„ <i>J. P. Jansson</i> i Saxhyttan.....	” 189 ”
„ <i>J. Johnsson</i> i Bollnäs	” 189 ”
„ <i>A. V. Nilson</i> i Lidköping.....	” 189 ”
„ <i>E. Svensson</i> i Karlskrona	” 189 ”

Andra Kammarens Prot. 1897. N:o 13.

Herr	<i>N. Wallmark</i>	med 189 röster,
”	<i>P. G. Näslund</i>	” 188 ”
”	<i>J. H. G. Fredholm</i>	” 152 ”
”	<i>K. A. Kihlberg</i>	” 152 ”
”	<i>E. Meyer</i>	” 152 ”
”	<i>C. Persson i Stallerhult</i>	” 152 ”
”	<i>O. Persson i Killebäckstorp</i>	” 152 ”
”	<i>E. Wijk</i>	” 152 ”
”	<i>R. Darin</i>	” 151 ”
”	<i>A. V. Ljungman</i>	” 151 ”
”	<i>F. Ohlsson från Vexjö</i>	” 151 ”
”	<i>G. F. Bernades</i>	” 148 ”
och	” <i>N. Åkesson</i>	” 148 ”

Närmast i röstetal kom herr *C. W. Collander* med 47 röster.

till *suppleanter*:

Herr	<i>O. Anderson i Hasselbol</i>	med 168 röster,
”	<i>T. Zetterstrand</i>	” 166 ”
”	<i>N. Svensson i Olseröd</i>	” 154 ”
”	<i>S. Arnoldsson</i>	” 151 ”
”	<i>J. D. Laurell</i>	” 151 ”
och	” <i>C. L. Carlsson i N. Smedstorp</i>	” 150 ”

Närmast i röstetal kom herr *G. A. E. Kronlund* med 20 röster.

Ordningen mellan de två ledamöter, hvilka till suppleantplatser erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottnig.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästförestående § omnämnda val.

§ 5.

Herr talmannen tillkännagaf, att, enligt mellan herrar talmän träffad öfverenskommelse, gemensamma omröstningar öfver de voteringspropositioner, som redan blifvit eller derförinnan kunde varda af båda kamrarne godkända, komme att ega rum onsdagen den 24 innevarande mars.

§ 6.

Efter föredragning af herr *J. Johanssons* i Noraskog i gårdagens sammanträde aflemnade motion, n:o 161, beslöt kammaren öfverlemnansamma till behandling af statsutskottet.

§ 7.

Föredrogs och bordlades för andra gången Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3.

§ 8.

Till kammarens afgörande förelåg till en början bevillningsutskottets betänkande n:o 5, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 3 § 1 mom. i kongl. förordningen angående mantalsskrifning.

*Om ändring
i 3 § 1 mom.
af mantalsskrifnings-
förordningen.*

I detta utlåtande hemställde utskottet, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla ifrågavarande inom Andra Kammaren af herr *S. J. Kardell* afgifna motion, n:o 98, att Riksdagen i skrifvelse anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta i af utskottet angifvet syfte utarbete samt för nästkommande Riksdag framlägga förslag till ändrad lydelse af 3 § 1 mom. i förordningen angående mantalsskrifning den 6 augusti 1894.

Reservation emot denna utskottets hemställan hade afgifvits af herr *Cavalli*, hvilken ansett, att utskottet bort hemställa, det herr *Kardells* motion i detta ämne icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr *Olsson* i Mårdäng: Å sidan 8 i utskottets motivering förekommer en liten mellansats, som jag hakat fast mig på, därför att jag tror, att en tillämpning af den deri uttalade principen uti en blifvande lagstiftning skulle komma att medföra stora olägenheter. Jag skulle icke här tillåta mig att referera några exempel på huru vederbörande sökt att tolka de nu gällande bestämmelserna, om jag icke derigenom vore i tillfälle att belysa skälen till de farhågor, som hos mig hafva uppstått. Jag skall försöka att fatta mig så kort som möjligt.

Inom det mantalsskrifningsdistrikt, som jag tillhör och för hvilket jag hade äran att vara ombud vid den första mantalsskrifningsförrättningen enligt nu gällande förordning, fans bland annat ett större bruk. Bruket är visserligen nu nedlagt, men bostäderna användas numera af arbetare, som till allra största delen hafva sin sysselsättning inom ett annat mantalsskrifningsdistrikt, nemligen en stad. Ett bolag har der en större industriell anläggning, ett bomullsspinneri. Det var ju gifvet, att, då den nya förordningen bestämde, att en hvar skall mantalsskrifvas, der han är bosatt, dessa arbetare samt och synnerligen blefvo mantalsskrifna inom vårt distrikt. Men när det så blef fråga om disponenten för den storartade anläggningen, hvilken tillika var förvaltare på den lilla egendom, som tillhörde bruket, råkade mantalsförrättaren vara af den meningen, att disponenten,

*Om ändring
i 3 § 1 mom.
af mantals-
skrifnings-
förordnin-
gen.*

(Forts.)

fastän han bodde på samma grund och botten som arbetarne, likväl hade en sådan sysselsättning inom det andra distriktet, att han skulle ega valfrihet. Denna mening kunde naturligtvis ej af oss godkännas. Häradsskrifvaren anmälde då förhållandet hos länsstyrelsen, hvilken godkände vår mening och förkastade häradsskrifvarens. Målet har sedermera utagerats hos Kongl. Maj:t, som äfven underkände häradsskrifvarens åsigt.

Längre fram under vår förrättning kommo vi till en större by, belägen ännu närmare grann-distriktet, och i denna bodde en hel mängd familjer, hvilka voro skrifna och hade sin sysselsättning i staden. I enlighet med den nya förordningens bestämmelser blefvo alla dessa skrifna inom socknen. I byn bodde emellertid också en lasarettsläkare, hvilken, enligt häradsskrifvarens mening, borde hafva valfrihet, hvaremot vi andra opponerade oss. Kongl. Maj:t har afgjort äfven detta mål i enlighet med vår önskan.

Bevillningsutskottet har nu uttalat såsom sin mening, att den bestämmelse bör bibehållas såsom grundregel, att en hvar skall mantalsskrifvas, der han är bosatt, men att en närmare definition bör lemnas på ordet »bosatt».

Utskottet framhåller, att man i vissa fall bör taga hänsyn till den ort, der en person idkar sin hufvudsakliga verksamhet, och deremot har jag för min del ingenting att anmärka, emedan det ju visat sig, att de nu gällande bestämmelserna, lika väl som de gamla, äro otillfredsställande. Men det är, som jag förut nämnt, en mellanmening här i utskottets betänkande, som jag hyser betänkligheter emot, enär de deri uttalade åsigterna vid tillämpningen skulle komma att vålla de kommuner, som äro belägna i närheten af städer eller större arbetsområden i allmänhet, ganska beaktansvärda olägenheter. Det heter nemligen på sidan 8, raderna 6 och 7 nedifrån, att en person bör vara mantalsskrifven inom den kommun, hvarest han »drifver sin verksamhet och af hvars allmänna inrättningar han drager fördel». Tillämpar jag nu denna princip på de af mig nysst anförda fallen, skall jag finna, att hvarken bruksdisponenten eller lasarettsläkaren bevisligen drogo den ringaste fördel af de allmänna inrättningarne inom landskommunen. Jag föreställer mig då, att, om t. ex. år 1899 en mantalsskrifningsförrättning efter dessa bestämmelser skulle komma att ega rum, så skulle följden blifva den — ja, man kan ju ej förtänka mig, om jag drager ut konsekvenserna — att vederbörande måste förklara, att de personer, som hafva sin utkomst genom arbete inom stadens område och ej hafva den ringaste fördel af de allmänna inrättningarne inom socknen, skola vara skrifna i staden, då deremot de, som draga fördel utaf de allmänna inrättningarne inom socknen, skola skrifvas der. Jag ber herrarne om ursäkt, i fall jag dragit origtiga konsekvenser, men det förefaller mig alldeles tydligt, att följden skulle blifva den nu nämnda.

Det har nu visats, att de nu varande ganska tydliga bestämmelserna kunna tolkas på olika sätt, och ännu sämre skulle det blifva stäldt, om en bestämmelse, sådan som den här förordade, skulle införas.

På grund af de utaf mig så väl kända förhållandena vid mantalsförrättningar kan jag icke godkänna denna passus. Huru det skulle komma att gestalta sig, i fall den skulle uteslutas, derpå vill jag ej närmare inlåta mig. Emellertid torde det väl ej vara annat än med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att den kommun, inom hvilken en person drifver sin verksamhet, äfven får af honom uppbära direkta skattebidrag. Om en person eger fastighet inom en landskommun, men ej der drifver sin hufvudsakliga verksamhet, måste han dock naturligtvis vidkännas skyldighet att betala skatt för fastigheten till kommunen.

*Om ändring
i 3 § 1 mom.
af mantals-
skrifnings-
förordnin-
gen.
(Forts.)*

Jag vågar, herr talman, för tillfället framställa det yrkandet, att orden »och af hvars allmänna inrättningar han drager fördel» måtte ur motiveringen utgå.

Herr Sjövall: Till en början skall jag taga mig friheten att vid sidan af sjelfva hufvudfrågan fästa uppmärksamheten vid, att på sidan 6 i utskottets betänkande, raden 9 uppifrån, förekommer ett skrif- eller tryckfel. Der står nemligen »såväl enskild som privat tjenst eller verksamhet», ehuru det naturligtvis borde stå »såväl *enskild som offentlig tjenst eller verksamhet*». Detta fel har helt och hållet undgått att blifva uppmärksamadt, enär det förekommer så väl i den tryckta motionen som nu äfven i bevillningsutskottets tryckta betänkande. Jag har påpekat detta, icke emedan jag velat göra mig på något sätt vigtig, utan af mänhet om att det slutliga riksdagstrycket måtte blifva i möjligaste mån felfritt.

I likhet med motionären kan jag af egen erfarenhet vitsorda, att nu gällande mantalsskrifningsförordning i sin 3 § mom. 1, andra stycket, ej är så affattad, att den undanrödjer villrådighet och olikhet i afseende å tillämpningen hvarken hos allmänheten eller hos de dömande myndigheterna. Jag är alldeles fullkomligt ense med reservanten deri, att ett i hvarje fall afgörande lagstadgande rörande rätt mantalsskrifningsort näppeligen lärer kunna åstadkommas, men jag förmenar dock, att man icke därför bör kasta yxan i sjön, utan i stället hvar och en i sin stad söka verka för att ifrågavarande stadgande förtydligas så mycket som möjligt.

Tvenne otydligheter, hvaraf stadgandet lider, har motionären påvisat. Då det i detsamma heter: »uppehåller sig någon under olika delar af året inom särskilda mantalsskrifningsdistrikt», visar motionären, att detta uttryck tolkats så, att längden af ett vistande i olika mantalsskrifningsdistrikt skulle vara bestämmande för mantalsskrifningsorten, men att denna tolkning är alldeles stridande mot den uppfattning, regering och Riksdag härom samfäldt uttalat vid lagens stiftande. För att råda bot härför, föreslår nu motionären, att detta sväfvande uttryck utbytes mot orden »om någon har bostad inom flera än ett mantalsskrifningsdistrikt», och slutar sitt ändringsförslag med orden »eller annars för *det mesta* vistas». Genom en sådan ändring af paragrafen skulle man emellertid, efter mitt förmenande, endast komma ur askan i elden; ty dels finge man qvar just en bestämmelse om vistandets längd, dels införde man det nya ordet

Om ändring »bostad», som helt säkert snart skulle gifva uppslag till nya olika i 3 § 1 mom. tolkningar.

Enär motionären emellertid sjelf funnit, att det i andra styckets senare punkt begagnade uttrycket »någon del af året» ej kan på mer än ett sätt tolkas, så synes mig, att hans afsigt lättast skulle vinnas, om man helt enkelt utbytte orden »under olika delar af året» mot orden »under någon del af året».

Den andra otydligheten i paragrafen finner motionären ligga deri, att orden »tjänst eller verksamhet» ansetts afse endast *offentlig* sådan, hvadan ett förtydligande borde göras i denna del, så att det komme att heta: »enskild eller allmän tjänst och verksamhet», ett förtydligande, som ju af anförda skäl kan anses vara påkalladt.

Utskottet, som också gifver motionären rätt uti att ifrågavarande paragraf genom sin affattning föranleder villrådighet och tvister i fråga om rätt mantalsskrifningsort, går dock längre i sina fordringar å paragrafens omredaktion än motionären. Utskottet vill också, efter hvad det sjelft säger, att bestämmelsen om valfrihet i fråga om mantalsskrifningsort skall så formuleras, att den ej må kunna tydas såsom ett undantag från hufvudregeln, hvilken, enligt så väl utskottets som motionärens samt reservantens mening, städes bör vara den nu gällande: »en hvar skall mantalsskrifvas, der han är bosatt». Kanske skulle det sålunda af utskottet åsyftade målet kunna vinnas genom att gifva paragrafen i andra styckets senare punkt denna lydelse: »dock ege han, om på detta sätt icke utrönas kan, hvar han bosatt är, men fast egendom honom tillhör eller rörelse af honom idkas inom dessa olika mantalsskrifningsdistrikt, rätt att sjelf» etc.

Genom en sådan redaktion af mantalsskrifningsförordningens 3 § 1 mom. skulle detta, enligt mitt förmenande, vinna i enkelhet och klarhet och komma att i sina första två stycken få följande lydelse:

»En hvar skall mantalsskrifvas der han är bosatt.

Uppehåller sig någon någon del af året inom särskilda mantalsskrifningsdistrikt, betraktas han såsom bosatt i det distrikt, der han vistas under sådana förhållanden, att han med afseende å enskild eller allmän tjänst och verksamhet eller andra omständigheter bör anses derstädes hafva sitt egentliga hemvist — dock ege han, om på detta sätt icke utrönas kan, hvar han bosatt är, men fast egendom honom tillhör eller rörelse af honom idkas inom dessa olika mantalsskrifningsdistrikt, rätt att sjelf bestämma och anmäla, inom hvilketdera distrikt han skall mantalsskrifvas.»

I hufvudsak delande de åsigter, herr Cavalli i sin reservation uttalat, anser jag alltså icke för ty, att ett förtydligande af nu ifrågavarande paragraf i af motionären och utskottet angifvet syfte är icke blott önskvärdt, utan äfven möjligt, i all synnerhet som formuleringen af andra styckets sista punkt är otillfredsställande särskildt derigenom, att der i fråga om den fastighetsegare och rörelseidkare medgifna valfrihet uteslutits de i första punkten förekommande orden »andra omständigheter», genom hvilken uteslutning den af herr Cavalli angifna tolkningen af lagstället ej blir fullt användbar.

På grund af hvad jag sålunda tagit mig friheten anföra, ber jag att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr Collander: Herr talman, mine herrar! Jag ber först att med anledning af den siste talarens påpekande af ett origtigt ord på sjette sidan, nemligen ordet *privat* i stället för *offentlig*, få säga, att hans anmärkning är fullt riktig. Jag vet icke, om det tillkommit genom misskrifning eller feltryck, men jag beklagar, att det icke blifvit berättigadt, ty der skall naturligtvis stå offentlig i motsats mot enskild.

*Om ändring
i 3 § 1 mom.
af mantals-
skrifnings-
förordnin-
gen.*
(Forts.)

Hvad sjelfva saken beträffar, så ber jag att få erinra om de många förberedande arbetena för den nu gällande mantalsskrifningsförordningen, hvilka utvisade svårigheten af att kunna i en sådan förordning så att säga förutse alla möjliga fall och åstadkomma ett tillfredsställande förslag. Utskottet har i sitt betänkande öfver den föreliggande motionen äfven antydt, att man otvifvelaktigt kan beklaga sig öfver det mindre tillfredsställande sätt, hvarpå denna paragraf har blifvit affattad, men svårigheten att få en riktig lösning af frågan är åter igen icke mindre, och utskottet har därför icke ansett det vara möjligt för utskottet att kunna med den tid, som är utskottet tillmätt, inlåta sig på något försök till formulering. Det har sålunda endast återstått för utskottet att hänvisa till att i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära en utredning af saken. Det är nu alldeles tydligt, hvad utskottet äfven framhåller i sin motivering, att en lösning af dessa svårigheter icke lär kunna erhållas, med mindre än att man kan få löst en annan vigtig fråga, nemligen den om skiljande af den kommunala beskattningen från upptaxeringen till kronan, och då vi längre fram på dagen komma att behandla ett lagutskottsbetänkande, n:o 24 tror jag det är, som uttalar sig öfver en af herr Ljungman väckt motion om ändring i den kommunala beskattningen, så kan det äfven blifva tillfälle att uttrycka önskvärdheten af att ett steg i denna riktning måtte tagas. Men detta är, såsom utskottet i sin motivering påvisat, en mycket invecklad och svår fråga, hvilken antagligen kommer att kräfva en dryg tid för sin lösning.

Under sådana förhållanden har utskottet ansett, att man emellertid borde söka om möjligt ernå någon ändring i det öfverklagade missförhållandet. Det blir visserligen blott ett palliativ, det är sant, men kan dock vara nyttigt, ty dessa orättvisor härleda sig hufvudsakligen derifrån, att personer beskattas inom orätt kommun. Den kommun, der en person idkar sin förnämsta verksamhet, är ju nemligen mest berättigad att åtnjuta hans skattebidrag, och icke den kommun, der han är bosatt med sin familj och åtnjuter de bekvämligheter, som i kommunen i sådant afseende kunna erbjudas. Men såsom nu gällande mantalsskrifningsförordning blifvit affattad, har den tolkats strängt i den riktningen, att det endast är bostaden, som är den bestämmande för mantalsskrifningen, och man kunde i detta afseende berätta om ganska egendomliga förhållanden, utvisande en missriktning, som gått vida längre än motionären påpekat. Om jag icke tröttar kammaren, skall jag anföra ett exempel harpå. Det fins ett bruk i Dalsland, som heter Gustafsfors och som ligger på gränsen mellan Vermlands och Elfsborgs län. Mellan länen går såsom gräns en elf, som der bildar ett vattenfall. På elfsborgssidan ligger sjelfva fabriken, medan disponentbostaden befinnes på vermlandsidan, och i denna har disponenten bott under den tid, som föregick

Om ändring
i 3 § 1 mom.
af mantals-
skrifnings-
förelösa-
gen.

(Forts.)

införandet af nu gällande mantalsskrifningsförelösa. Han skattade då i Elfsborgs län, der rörelsen drefs, och var ledamot af det länets landsting och hushållningssällskap med mera, men när så den nya förelösa kom, tog vermlandskommunen och mantalsskref honom hos sig, der disponentbostaden var belägen, på ett litet hemman nära stranden, som bruket egde, och sålunda tvingade den honom från hela hans förelösa verksamhet i Elfsborgs län och den kommun, som han förelösa tillhört. Han måste därför flytta ifrån disponentbostaden öfver elfven och bosätta sig i ett obetydligt hus. Detta är ju en orimlighet. •

Utskottet har derfor ansett en ändring önskvärd, men såsom sagdt icke tilltrott sig sjelf kunna gifva förslag till en sådan, utan ansett enda möjligheten vara, att frågan skulle kunna lösas af Kongl. Maj:t.

Herr talman, under sådana förhållanden ber jag få påyrka bifall till utskottets förslag.

Herr friherre von Knorring: Herr talman, mine herrar! Motionären och utskottet hafva ansett, att bestämmelserna angående mantalsskrifningsorten i nu gällande förelösa förelösa villrådighet och tvister, och såsom bevis derpå har motionären framdragit tre besvärsmål, afgjorda af Kongl. Maj:t. Jag tror emellertid i likhet med bevillningsutskottets ordförande, hvilken, såsom vi sett, reserverat sig mot utskottets förslag, att, om man betraktar dessa mål närmare, man icke kommer till den uppfattningen, att någon otydlighet föreligger i förelösa. I två af dessa mål hafva ju alla tre instanserna varit af samma åsigt. Hvad det tredje beträffar, har visserligen Kongl. Maj:t varit af annan åsigt än de två första instanserna, men detta beror icke, så vidt jag fattat saken rätt, på någon otydlighet i förelösa, utan på den olika uppfattning, som funnits hos myndigheterna angående beskaffenheten af den tjänst, som den ifrågakommande personen innehade. Kongl. Maj:t ansåg nemligen, i olikhet med de andra instanserna, att denna tjänst icke var af sådan betydelse, att den kunde förelösa, att personens valfrihet i fråga om mantalsskrifningsorten upphäfdes; och detta ådagalägger väl icke någon otydlighet i sjelfva förelösa. Man kan således, såvidt jag förstår, icke af dessa fall draga någon slutsats angående behöfligheten af en ändring i densamma.

Det är ett fall af de nämnda, som särskildt har fäst uppmärksamheten vid sig, nemligen det fallet, som handlar om en person, hvilken är bosatt i en kommun bredvid Stockholm och derstädes blifvit mantalsskrifven samt taxerad, oaktadt han har sin verksamhet i Stockholms stad. Förelösa är dock alldeles riktigt, ty detta fall kommer under första punkten af 3 § 1 mom. Det är otvifvelaktigt, att denne person är bosatt i den bredvidliggande kommunen, och när detta är händelsen, skall han skrivas der. Andra och tredje punkterna i detta moment handla om sådana fall, som icke kunna afgöras blott och bart genom begagnande af den första punkten i momentet. Det är således icke på det sätt som motionären säger, eller att de två senare punkterna behandla undantagsfall från första punkten; de tjena endast till förklaring af densamma.

Utskottets hufvudsakliga skäl för behovet af en ändring i bestämmelserna angående mantalsskrifningsorten synes mig vara just i sammanhang med detta sistnämnda fall det, att den nuvarande lydelsen och tillämpningen af förordningen förorsakar, att en kommun, inom hvilken en person drifver sin hufvudsakliga verksamhet, icke alltid kan få denne person mantalsskrifven och således taxerad inom sig.

Om ändring i 3 § 1 mom. af mantalsskrifningsförordningen.

(Forts.)

Det är en orättvisa, säger man, att han kan mantalsskrifvas och taxeras i en bredvidliggande kommun, då han uppehåller sig mycket och begagnar sig af inrättningarna i den kommun, der han drifver sin verksamhet. Ja, mine herrar, jag erkänner, att detta är en olägenhet; men jag undrar, om det är möjligt att författa en mantalsskrifningsförordning så beskaffad, att icke genom densammes bestämmelser beträffande mantalsskrifningsorten någon olägenhet eller någon tvetydighet skulle kunna uppstå. Jag tror det är omöjligt.

Vidare skall jag be att få fästa uppmärksamheten vid den saken, att, om man vill ändra en bestämmelse, som medför en olägenhet, man bör se till, att den ändring, som afskaffar den olägenheten, icke medför andra olägenheter, som äro af värre beskaffenhet än den, som blifvit borttagen. Men detta tror jag just skulle blifva fallet, i händelse man accepterade utskottets åsigt, att mantalsskrifningsorten borde sammanfalla med den plats, der en person idkar sin hufvudsakliga verksamhet. Jag vill såsom bevis härpå anföra ett särskildt fall från Södermanlands län. Staden Eskilstuna har en förstad vid namn Nyfors, som är belägen i en bredvid liggande socken. Denna förstad räknar 3,700 à 4,000 invånare. Enligt hvad jag hört uppgifvas, är det bortåt $\frac{3}{4}$ af detta samhälles invånare, som hafva sin sysselsättning och sin verksamhet i Eskilstuna. Såsom exempel kan anföras, att af 89 arbetare vid en viss fabrik i Eskilstuna äro 60 bosatta i Nyfors. Om nu en sådan bestämmelse rörande mantalsskrifningsorten gjordes, som utskottet vill, skulle alla af Nyfors' invånare, som hafva sin sysselsättning i Eskilstuna, blifva derstädes mantalsskrifna och taxerade. Hvad det skulle medföra för verkan i afseende på Nyfors' ekonomiska angelägenheter, kunna herrarne lätt tänka sig. Och svårigheterna skulle naturligtvis ökas derigenom, att sådana personer, som icke vore taxerade för inkomst — och det är väl dessa, som i allmänhet blifva föremål för fattigvårdsunderstöd — blefve nog fortfarande mantalsskrifna i Nyfors. Att snarlika förhållanden förekomma i närheten af flera andra städer, kan man vara öfvertygad om; så till exempel i Brännkyrka församling, der det bor mycket folk, som har sitt arbete i Stockholm.

Jag skall be att få anföra ett annat exempel på att det med den ifrågasatta ändringen icke skulle blifva så lätt att alltid komma ifrån svårigheter och tvetydigheter i afseende på mantalsskrifningsorten. Så finnes det, såsom vi veta, utanför Stockholm en mängd slagtare. Dessa bedrifva sin verksamhet på landet, men sälja köttet i Stockholm. Hvar skola de då skrivas? I Stockholm, der de sälja köttet, eller på landet, der de slagta sina kreatur? Det torde icke vara så lätt att afgöra. Äfven om man inför i förordningen en sådan bestämmelse, som utskottet åsyftar, har man således

Om ändring icke dermed fått tvetydigheter och svårigheter undanröjda. För i 3 § 1 mom. öfrigt har jag svårt att föreställa mig, att, då den ledande principen i hela mantalsskrifningsförordningen är den, att bostaden skall vara normerande i afseende på mantalsskrifningsorten, Kongl. Maj:t och Riksdagen nu skulle vara benägna att ändra detta derhän, att en persons mantalsskrifningsort och platsen för hans verksamhet skola sammanfalla utan afseende på boningsorten. Att definiera ordet *bosatt* så, som utskottet vill, strider äfven mot ordets etymologiska betydelse och skulle sannolikt ej vinna anklång.

(Forts.)

Den föregående talaren framdrog en sak, som utskottet yttrat sig om, nemligen den kommunala beskattningens skiljande från beskattningen till staten. Utskottet erkänner, att en fullt tillfredsställande lösning af frågan om mantalsskrifningsorten icke kan ske, utan att den kommunala beskattningen skiljes från den, som utgöres till staten. Nu föreligger emellertid — såsom denne talare nämnde — på föredragningslistan för i dag ett utskottsbetänkande i detta hänseende med anledning af en i ämnet väckt motion. Jag tycker under sådant förhållande, att det skulle vara ganska onaturligt, att, innan denna senare fråga blifvit afgjord, nu antaga utskottets förslag i förevarande fråga.

Det förefaller mig vara — om jag så får säga — på modet, att, så snart en förordning blifvit antagen efter mycket arbete, lång undersökning och noggrann pröfning, man genast skall vara färdig att väcka förslag om ändringar. Detta har blifvit fallet i afseende på nästan alla förordningar, som på senaste tiden antagits af Riksdagen. Men jag frågar, om det kan vara nyttigt att gå till väga på det sättet? Kan det särskildt vara lämpligt i afseende på den ifrågasvarande förordningen, för hvars rätta och säkra tillämpning mängden af prejudikat bör spela en stor rol? Jag tror det ej. Låtom oss derför vänta åtminstone till dess ett större flertal prejudikat blifvit samladt till upplysning om de olägenheter, som möjligen följa af förordningens nuvarande lydelse. Jag ber, herr talman, att få yrka afslag å såväl motionärens som utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Olsson* i Skiftinge.

Herr Kardell: Den nu gällande mantalsskrifningsförordningen är visserligen ny, men denna omständighet behöfver väl icke utgöra hinder för att söka åstadkomma ändring i någon del af densamma, så vidt det visat sig, att denna del har ett innehåll, som kan leda till villfarelser eller orimligheter. Detta är för visso förhållandet med 3 § 1 mom. i nämnda mantalsskrifningsförordning. Innehållet i detta moment är nemligen i hög grad otydligt och obestämdt. Det lyder så: »Uppehåller sig någon under olika delar af året inom särskilda mantalsskrifningsdistrikt, betraktas han såsom bosatt i det distrikt, der han vistas under sådana förhållanden, att han med afseende å tjänst, verksamhet eller andra omständigheter bör anses derstädes hafva sitt egentliga hemvist», o. s. v. Detta uttryck »andra omständigheter» är i hög grad dunkelt och är af beskaffenhet att lemna fritt spelrum åt godtycket. Att ifrågasvarande moment år 1894 fick

denna ordalydelse, berodde på att ledamöterna i det sammansatta bevilnings- och lagutskottet, som vid 1894 års riksdag behandlade denna sak, till följd af olika åsigtter i ämnet icke kunde komma öfverens om någon mera bestämd formulering, hvaraf följden blef, att momentet fick den obestämda formulering, det nu har. Man hyste emellertid den förhoppning, att med tiden skulle skapas goda prejudikat, som kunde leda till en tillfredsställande praxis. Så har dock icke blifvit förhållandet. Man har visserligen fått åtskilliga prejudikat, men dessa äro af den beskaffenhet, att de delvis stå i strid med hvarandra, och sådana prejudikat äro sämre än inga. En större del af dem gå visserligen i en och samma riktning, men denna riktning öfverensstämmer icke med hvad Riksdagen 1894 tänkte sig. Den öfverensstämmer icke med hvad herr finansministern då yttrade i detta ämne, och icke heller med hvad af åtskilliga riksdagsmän uttalades under debatten om denna sak. Då uttalades den åsigt, att, om en person egde bostad inom 2 eller flera mantals-skrifningsdistrikt, den plats, der han utöfvade sin hufvudsakliga verksamhet, skulle vara bestämmande vid mantalsskrifningen. Så har det dock icke gått; utan det har merendels gått så, att, om en person haft bostad inom 2 eller flera distrikt, han antingen fått myndigheternas tillåtelse eller också ålagts att skriva sig — icke i den kommun, der han utöfvat sin hufvudsakliga verksamhet, utan i en sådan kommun, der han t. ex. haft någon lyxbostad, utan att han der utöfvat sådan verksamhet som i den förra kommunen. Denna andra kommun har oberoende af mantalsskrifningen stora ekonomiska fördelar af detta förhållande. Der nedlägger personen i fråga en stor del af de förtjenster, som han förskaffat sig i den andra kommunen, och betalar dessutom naturligtvis tomtören och andra utskylder. Sådana kommuner sker, då så är, icke någon orätt, om dylika personer tillhållas att skriva sig i de kommuner, der de utöfva sin hufvudsakliga verksamhet och af hvars säregna förhållanden hela deras ekonomiska tillvaro beror.

Med anledning af yttranden, som här fälts af herrar Göransson och friherre von Knorring, skall jag be att få göra den anmärkning, att det här icke är fråga om personer med ringa förmögenhet. Ty sådana personer ha i regel icke råd att hålla sig med mer än en bostad, och den ligger väl vanligen i den kommun, der de hafva sin hufvudsakliga verksamhet. Någon gång kan det ju hända, som här sagts, att den ligger i kommunen bredvid. Men i sådant fall blir ju personen i fråga mantalsskrifven i denna kommun; och så skulle det äfven blifva, om mitt förslag komme att antagas. Frågan rör således icke alls dessa arbetare i Brännkyrka eller Eskilstuna, som här talats om; ty de hafva icke 2 bostäder, utan blott en; och der de ha den, blifva de mantalsskrifna. Det är sålunda ingalunda meningen att ändra den bestämmelsen, att en person skall mantalsskrifvas, der han har sin bostad; utan det är endast fråga om mantalsskrifningsorten för förmögöet folk, som har råd att hålla sig med bostäder i två eller flera mantalsskrifningsdistrikt. Till den klassen höra de personer, jag i min motion omnämmt, nemligen herrar Sager, Palme och Lagerbjelke. Herrar Sager och Palme hafva — den förra

*Om ändring
i 3 § 1 mom.
af mantals-
skrifnings-
förordnin-
gen.*

(Forts.)

Om ändring tillätit och den senare blifvit ålagd att mantalsskrifva sig på annan ort än i Stockholm, ehuru de der — nemligen i Stockholm — hafva bostad och utöfva sin hufvudsakliga verksamhet. Grefve Lagerbjelke åter har blifvit ålagd att mantalsskrifva sig i Stockholm, ehuru han här innehar endast en underordnad befattning som amanuens i ett departement och har sin hufvudsakliga verksamhet samt bostad i en landsortsförsamling. Dessa fall äro så orimliga, att de ensamt borde förmå Riksdagen att tänka på en ändring af momentet. Många andra sådana kunna anföras, som äro lika märkvärdiga. Så till exempel har jag hört talas om en prest i en församling, som blifvit nödsakad att skrifva sig i kommunen bredvid, på den grund att han der hade en egendom.

(Forts.)

I min motion har jag föreslagit en ny lydelse af det nu ifråga-varande momentet. Då jag gjorde detta var det endast i afsigt att visa, i hvilken riktning enligt min mening förändringen i detta moment borde gå, och alldeles icke i tro, att mitt förslag, sådant det var, skulle komma att förordas af utskottet och gillas af Riksdagen. Jag kunde så mycket mindre tro detta, som det är klart, att en dylik förändring mycket lätt leder till ändringar i andra delar af mantalsskrifningsförordningen. Jag är emellertid utskottet tacksam för den välvilja, utskottet visat min motion, och har naturligtvis ingenting att invända mot utskottets hemställan om en skrivelse till Kongl. Maj:t, så mycket mindre som jag sjelf alternativt föreslagit en sådan skrivelse. Herr grefve och talman, jag anhåller därför om bifall till utskottets hemställan.

Herr *Hammarström* instämde med herr *Kardell*.

Herr *Persson* i *Stallerhult*: Bevillningsutskottet har i sitt betänkande hemställt om en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville låta i det af utskottet angifna syftet utarbета samt för nästa Riksdag framlägga förslag till ändrad lydelse af § 3 § 1 mom. i nu gällande mantalsskrifningsförordning. En sådan hemställan kan jag icke vara med om, och därför har jag begärt ordet för att yrka afslag å densamma.

Motionären har i sin motion sagt, att 1894 års mantalsskrifningsförordning i åtskilliga afseenden bär en viss pregel af hastverk. Läser man utskottets redogörelse öfver tillkomsten af denna förordning, torde man dock komma att fälla ett annat omdöme. Jag skall icke upprepa hvad här sagts om gången af denna frågas behandling; men jag skall be att i kammarens minne få återföra, hur det gick till 1894, då den nya förordningen antogs. Ut i det förslag, som Kongl. Maj:t framlade för Riksdagen, var dittills gällande bestämmelse om valfrihet af mantalsskrifningsort alldeles borttagen i § 3 mom. 1; och deruti gjorde icke sammansatta bevillnings- och lagutskottet någon ändring. Då detta ärende förekom i kammaren, framhölls önskvärdheten af valfrihetens bibehållande och diskuterades begränsningen af densamma, hvarefter betänkandet återremitterades till utskottet. Då ärendet derifrån återkom, var den nuvarande motionären icke belåten med det nya förslaget, utan hade reserverat sig mot det-

samma. Han uppträdde då med ett långt anförande till försvar för sin reservation, men lyckades icke vinna kammarens öra så mycket, att det blef en enda, som understödde honom. Nu kommer han i år och vill ha en ändring i den då antagna förordningen. Men läser man den reservation, som den nuvarande motionären år 1894 afgaf, finner man, att den icke är lika det förslag, han nu kommer med, och detta utgör enligt min tanke ett bevis på att frågan är af svårlost beskaffenhet. Då man ser att motionären sjelf vexlat åsigt sedan 1894, hur kan man väl då begära, att hans förslag nu skall tillfredsställa kammaren? Jag tror därför, att, då förordningen är så ny, man bör afvakta tiden och se till, att man icke i onödan besvärar Kongl. Maj:t med att taga denna fråga under förnyad ompröfning; och för öfrigt fruktar jag, att, om ett nytt förslag skulle framläggas, det icke skulle vinna kammarens understöd. De skäl, som tala mot en ändring i den rigtning, som utskottet åsyftar, hafva af föregående talare blifvit så väl påpekade, att jag icke skall upprepa dem, men de äro så graverande, att man icke bör, såsom utskottet föreslår, aflåta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i denna fråga.

I sin motivering säger utskottet vidare, att det skulle vara af stor vigt, att en ändring vidtoges, så att en fastare grund kunde beredas myndigheterna, då det gälde att afgöra sjelfva frågan. Men jag hemställer till utskottet och till kammaren, huru vida man skall kunna påräkna att af en ny författning erhålla en fastare grund för myndigheterna att stå på än af en gammal. Ty det förhåller sig väl alltid så, att, om en lag fått verka några år, man har några fastare hållpunkter än då det gäller en ny lag. Jag förmodar därför, att kammaren skall afslå såväl utskottets hemställan som motionärens förslag, och jag tager mig friheten, herr grefve och talman, att framställa ett sådant yrkande.

Herr Fredholm: Såsom herrarne funnit, förekommer vid nu ifrågavarande betänkande en reservation, som är afgifven af bevillningsutskottets ordförande. I denna erkänner han, att sådana fall kunna förekomma, då mantalsskrifningsorten icke med bestämdhet kan afgöras. Han säger vidare, att det torde vara nästan omöjligt att kunna formulera en lagbestämmelse i detta fall på sådant sätt, att icke svårigheter skulle kunna förekomma. Derefter säger han, att *om* man blott fasthåller vid de grundsatser, som i reservationen angifvits för tolkningen af mantalsskrifningsförordningens bestämmelser, svårighet sällan torde möta för tillämpning af desamma. Men det är just dessa grundsatser, som man anser vara origtiga och icke öfverensstämmande med den uppfattning, som gjorde sig gällande, då mantalsskrifningsförordningen år 1894 antogs. De herrar, som då voro närvarande, torde påminna sig, hurusom från många håll då framhölls önskvärdheten af att mantalsskrifningsorten i regeln skulle bestämmas så, att den kommun, der en person utöfvade sin hufvudsakliga verksamhet, i synnerhet om han deraf hade en betydande stor inkomst, icke skulle gå förlustig skatten å denna inkomst. Nu säger utskottet, att det är förenadt med svårighet att bestämma mantalsskrifningsorten efter denna regel, och att svårigheten förnämligast

*Om ändring
i 3 § 1 mom.
af mantalsskrifnings-
förordningen.
(Forts.)*

Om ändring i 3 § 1 mom. af mantalsskrifningsförordningen. ligger deri, att beskattningen till så väl stat som kommun är förknippad med mantalsskrifningsorten. Uppenbart är, att det kan vara likgiltigt, hvar en person är skriven, för så vidt det endast vore skattskyldigheten till staten, som vore förknippad med mantalsskrifningsorten. Men nu är det icke blott skatten till staten, som är

(Forts.)

bunden vid mantalsskrifningsorten, utan äfven skatten till kommunen; och det är deri svårigheten ligger. Efter den tolkning, som man gifvit åt bestämmelsen i förordningen rörande mantalsskrifningsorten, är det fara värdt, att kommunernas mera förmögna medlemmar skola kunna på ett lätt sätt undandraga sig skatten till den kommun, till hvilken de rätteligen böra utgöra densamma. Ännu är en sådan tillämpning af bestämmelsen som den, att man alltid skall mantalsskrifvas der man bor, icke vidare känd inom landet; men skulle en sådan tolkning för framtiden blifva gällande, skulle det icke förvåna mig, om kommunerna också begagnade sig af denna omständighet för att för hela deras inkomst beskatta förmöget folk, som der blott hade bostad, men utöfvade sin verksamhet inom andra kommuner. Om detta blefve regel, skulle det utan tvifvel komma att på många ställen uppväcka mycken ovilja; och särskildt hvad Stockholm beträffar, skulle det säkerligen kunna medföra stort afbräck i de kommunalskatter, som staden med rätt bör kunna göra anspråk på.

Den siste talaren sade, att man icke borde göra någon ändring i en förordning, som icke tillämpats mer än under 2 års tid, och han framhöll också, att denna mantalsskrifningsförordning icke vore något hastverk, emedan man arbetat på densamma under 23 år. Men den omständigheten, att man hållit på så länge och icke lyckats bättre, den omständigheten måtte väl om någon utgöra anledning att åter taga frågan i förnyadt öfvervägande.

En annan talare har här framhållit, att kammaren icke borde godkänna den del af utskottets motivering, i hvilken säges, att en fullt tillfredsställande lösning af svårigheterna i afseende på mantalsskrifningsorten icke torde kunna vinnas utan den kommunala beskattningens skiljande från den, som utgöres till staten, af det skäl att det skulle vara olämpligt att nu göra ett uttalande i den riktningen, eftersom längre ned på dagens föredragningslista förekomme ett förslag i samma syfte. Jag skall då be herrarne vara så goda och läsa, hvad det är som står i utskottets motivering. Der göres icke något positivt påstående, utan det heter: »Måhända torde denna svårighet kunna lösas» o. s. v. Det låter enligt min åsigt mycket väl försvara sig att göra ett sådant antagande, då svårigheten just ligger i det påpekade förhållandet. Att utskottet uttrycker sig på ett tveksamt sätt och öfverlemnar åt Kongl. Maj:t att bedöma, huru vida utskottets förmodan är riktig eller icke, det bör väl ej utgöra något hinder för kammaren att gå med på motiveringen.

Den föreliggande frågan är visserligen icke för närvarande af så synnerligen stor betydelse; men om praxis i afseende å bestämmandet af mantalsskrifningsorten skulle vidare utveckla sig i den riktning, hvarpå här några fall anförts, befarar jag att stora olägenheter skola uppstå för framtiden. Det synes mig att man icke heller behöfver hysa någon farhåga för att besvara Kongl. Maj:t med en ytter-

ligare utredning af denna fråga, då man nu redan i 23 år besvärat Kongl. Maj:t med den saken, och det således bör finnas en stor fond af sakkunskap att tillgå. Att det ifrågavarande momentet i mantals-skrifningsförordningen fick den form det nu har, beror, såsom jag vill påminna mig, derpå, att frågan blef föremål för sammanjemkning, och att man, innan frågan återkom till kamrarna, icke hade tid att på ett tillfredsställande sätt formulera punkten.

Om ändring i 3 § 1 mom. af mantals-skrifnings-förordningen.
(Forts.)

Herr talman! jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fjällbäck: Jag begärde ordet närmast med anledning af den ärade representantens för Villåttinge härads yttrande, i hvilket han framdrog exempel från Stockholms granskap och nämnde slagtarne samt frågade, huru vi skulle bära oss åt för att få dem rättvist beskattade, som drifva slagterirörelsen på landet men afsätta sina varor här i Stockholm. Den saken synes mig vara ganska enkel. Ty dessa slagtare få skatta för sin slagterirörelse, der den bedrifves i landsorten, och för sin handelsverksamhet här i staden, såsom fallet är med alla andra handlande här. Jag kan således icke finna, att detta exempel var något belysande i den nu föreliggande frågan.

Vidare nämnde samme talare, att i Brännkyrka församling skulle bo åtskilliga arbetare, som vore anställda vid fabriker i Stockholm. Ja, det förhåller sig så, att det är en del personer, som hafva sitt arbete i Stockholm men bo i Brännkyrka församling derför, att de der rå om egna hus; men deremot är det ett betydligt större antal, som hafva sitt arbete vid i Brännkyrka liggande fabriker, såsom vid Rejmersholm m. fl., hvilka bo i Stockholm i de stora arbetarekvarteren vid Hornstull. Der finnas kvarter, som inom sig hysa en befolkning af öfver 2,000 personer, och de äro ändock icke de största; ty det finnes på ett annat ställe ett blott till $\frac{2}{3}$ bebygdt kvarter, som inom sig hyser öfver 3,000 personer. Då det nu emellertid är tal om Brännkyrka församling, skall jag be att få draga fram en annan sak. I denna församling ligger en sådan fabrik, som jag nyss nämnde, nemligen Rejmersholm, en fabrik, som har en inkomst af omkring en million kronor om året. Nu är det väl, att i Brännkyrka församling finnas afgifter till skola och fattigvård, så att denna fabrik får för sin inkomst betala till dessa ändamål. Men om denna fabrik vore belägen t. ex. i Danderyds eller Nacka församlingar och hade sina arbetare boende i Stockholm, skulle fabriken vara befriad från de kommunala skatter och kostnader, som åtfölja stora arbetareskaror. Jag skall be att få fästa uppmärksamheten på, att i Nacka församling ligger en stor qvarn, som icke torde vara obekant här i kammaren. När denna stora qvarn skulle byggas, befans tomten ligga till ena hälften i Nacka församling och till den andra hälften inom Stockholms stads område. Gränsen gick ungefär snedt öfver byggnadstomten. Men det lyckades för den energiske egaren till detta etablissement att få denna linie mellan land och stad dragen litet närmare åt staden, så att hela qvarnen blef liggande på landsbygden. Denna qvarn har ett fastighetsvärde af $1\frac{1}{2}$ million kronor och dessutom ger den en ofantlig inkomst. Men så vidt jag vet, så bo alla arbetarne, som äro anställda vid etablissementet, i

Om ändring i 3 § 1 mom. af mantals-skrifnings-förordningen. Stockholm i Katarina församling, och staden får således vidkännas alla kommunala utgifter för denna personal, såsom för skolundervisning, fattigvård och allt sådant.

(Forts.) Det finnes flere dylika stora fabriker, belägna alldeles invid gränsen till Stockholm, särskildt ute i Nacka socken. Dessa fabriker betala sina skatter i Nacka församling, der fattigvårdsomkostnaderna och de kommunala skatterna i öfrigt äro en obetydlighet, men arbetspersonalen bor här i Stockholm.

Vi se ju, hurusom helt nyligen en fabrik bygts upp i samma Nacka församling, hvilken fabrik å extra tåg på Saltsjö-banan fraktar sina arbetare ut och in till Stockholm, ty dessa äro nemligen bosatta här. Det är som bekant en mycket storartad verksamhet, som börjats derute vid denna fabrik, den stora de Lavalska maskinverkstaden. Fabriken betalar naturligtvis skatt i Nacka församling, men denna skatt är af flera omständigheter en ren obetydlighet, men Stockholm får som sagdt hafva utgifterna för personalen. Men detta är icke den enda olägenhet, som förorsakas af nuvarande bestämmelser: Stockholm går också miste om en stor del af kommunalskatten — och detta är just kärnpunkten, som herr Fredholm så riktigt påpekade — derigenom, att en mängd personer slå sig ned t. ex. i Djursholms samhälle, beläget, som jag tror, endast omkring en mil ifrån staden, och det är med några få undantag endast rika personer med stora inkomster, som göra detta, ty för fattiga personer är det icke möjligt att slå sig ned der, de kunna omöjligen få bostad der, så i den kommunen behöfver man icke alls riskera att få någon fattigvårdsafgift. Der ute betala nu dessa härifrån utflyttade personer kommunalskatt, som der endast utgår med några få ören per fyrk, under det att den här i Stockholm uppgår till 5 à 6 kronor per bevillningskrona. Nu säger man: men det är personer med löner, så de måste beskattas, der de äro bosatta. Det är emellertid en mycket enkel åtgärd att förvandla all sin inkomst till lön. Jag skall fortfarande be att få anföra några ytterligare exempel, förutom dem jag redan nämnde med ledning af förhållandena der ute i Nacka, dessa exempel hemtade ifrån ett qvarnverk, centralt beläget i sjelfva Stockholm, hvilket eges af ett familjebolag; medlemmarne af den familj, som eger etablissemnet i fråga, hafva nemligen bildat ett aktiebolag. Detta qvarnbolag visar med sina räkenskaper, att det icke har någon beskattningsbar inkomst — någon gång har visserligen dess årsinkomst uppgått till en 5 à 10,000 kronor, men detta är för en sådan affär en ren obetydlighet. Men ser man efter hvart dess inkomst tar vägen, finner man, att aktieegarne i bolaget hafva så betydliga löner, att vinsten på denna affär delas ut i form af löner. Delegarne uti detta bolag behöfva bara vidtaga den åtgärden att flytta ut till en sådan kommun som Danderyd för att blifva befriade ifrån kommunalskatt i Stockholm, som således ingenting finge af dem. Jag skulle kunna dra fram många sådana exempel på fabriker här, som icke haft någon som helst beskattningsbar inkomst, men dock drifva sin rörelse i mycket stor utsträckning, medan deremot deras tjänstemän, disponenter och andra, hafva mycket stora löner, som man icke kommer åt att beskatta, ty de skola beskattas i den kommun, der

innehafvarne äro mantalsskrifna och boende, och det är, som herrarne veta, med nutida kommunikationer en mycket enkel åtgärd för en man i sådana personers ställning att med sin stora inkomst förflytta sig härifrån, der rörelsen drifves, ut till Saltsjöbaden, Nacka, Djursholm eller något dylikt ställe, der han till på köpet bor mycket angenämare och beqvämare.

*Om ändring
i 3 § 1 mom.
af mantalsskrifnings-
förordningen.
gen.*

(Forts.)

Jag har velat framhålla detta såsom ett bevis på att, såsom det nu är stäldt, kan det icke gå i längden, ty om det skulle fortfara på sätt som hittills, blir det för alla, som hafva stora inkomster, en alltför lätt utväg att genom utflyttning ur det samhälle, der de hafva sin verksamhet, befria sig ifrån skattskyldigheten till detsamma. Om vi t. ex. taga en bankir, som drifver en mycket stor bankrörelse under aktiebolagets eller kommanditbolagets form, så är det en mycket enkel åtgärd, som han behöfver vidtaga för att komma i åtnjutande af till och med hela vinsten på denna affär, den nemligen att tilldela sig densamma såsom lön; flyttar han så ut ur den kommun, der han drifver sin verksamhet, får den samma ingen nytta af hans inkomst. Det finnes ju också ett bolag här, som i dessa dagar låtit mycket tala om sig, der chefen lär hafva 30,000 kronor i lön och stor tantième, hvadan han mycket lätt, såsom absolut enväldig å bolagsstämman, der han disponerar öfver de flesta rösterna, skulle kunna tilldela sig sjelf största delen af vinsten såsom lön och äfven låta de öfriga aktieegarne få aflönade befattningar i bolaget, hvarigenom således hela vinsten skulle komma att utdelas i form af löner. Flyttade sen dessa aktieegare ifrån Stockholm, ginge vi miste om kommunalskatten å deras löner. På detta sätt kan det således i längden icke fortgå.

Jag har velat framhålla detta för att påvisa för herrarne, att en förändring i dessa förhållanden på ett eller annat sätt måste ske, antingen så att en person blir skyldig att erlägga skatt der han verkligen har sin inkomst, alldeles oafsedt bostadsorten, eller ock så, att det blir en grundlig förändring af kommunalbeskattningen och dess fördelning. Som det nu är, är det orimligt, att t. ex. Danderyds kommun — och många andra sådana finnas — icke har någon nämnvärd fattigvårdstunga, under det andra kommuner hafva en fattigvård, som är alldeles oerhörd, och för hvarje rik person, som flyttar till en sådan kommun som den förstnämnda, minskas ytterligare den lilla skatt som der skall erläggas, ty deras kommunalutskylder blifva naturligtvis mindre i den mån som de komma att fördelas på ett större antal rika personer.

Herr talman, jag skall tillåta mig att yrka bifall till utskottets skrivelseförslag, i den förhoppningen att regeringen icke skall vara så uttrötad af och öfverlastad med arbete, att icke regeringen ännu en gång skall kunna taga denna sak om hand. Nu har det sagts, att man arbetat så länge på detta verk, som vi fingo i form af denna mantalsskrifningsförordning, att man derfor borde låta den vara i fred, men den omständigheten, att man under en lång följd af år nedlagt arbete på denna förordning, utesluter icke befogenheten uti det omdömet att den i alla fall är ett fuskverk. Den kan mycket väl vara ett fuskverk utan att derfor vara ett hastverk.

*Om ändring
i § 1 mom.
af mantals-
skrifnings-
förordnin-
gen.*

(Forts.)

Herr Kardell: Jag har begärt ordet med anledning af det anförande, som hölls af den ärade representanten på skaraborgslänsbänken.

Det är visserligen sant, att jag var reservant mot sammansatta bevilnings- och lagutskottets utlåtande angående här ifrågavarande moment vid 1894 års riksdag, men såsom herr Carl Persson redan anmärkt, fick jag icke något medhåll alls här i kammaren för min reservation. Vid sådant förhållande har det naturligtvis icke kunnat falla mig in att vilja vid denna riksdag komma tillbaka med reservationen i form af en motion.

Hvad jag nu föreslagit är någonting helt annat. Denna motion har till sin grund de orimliga prejudikat, som tillkommit sedan 1894 års riksdag och äro af den beskaffenhet, att de kasta en skarp förkastelsesdom öfver det moment, om ändring hvaraf jag nu hemställer. Dessa prejudikat äro sådana, att man icke bör låta dem hopa sig, så att det slutligen går derhän att de blifva så många, att de skänka häfd åt en praxis, som går stick i stäf mot Riksdagens önskningsar och sundt förnuft.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson: Herr talman, mine herrar! Jag är af den åsigt i den här frågan, att, om vi skola kasta om och gå ifrån hvad som nu är regel, nemligen att bostadsorten skall vara mantalskrifningsorten, och säga: der man har sin verksamhet, der skall man i regel mantalsskrifvas, vi skola varsna, mine herrar, att, om det nu finnes svårigheter vid förordningens tillämpning att komma till rätta med, det skall blifva ännu värre, om vi öfvergå till det andra sättet. Det är min tro, att vi komma att möta så enorma oegentligheter och orättvisor, att jag är öfvertygad, att, om vi betänka oss noga, vi skola rygga tillbaka för ett sådant förslag, som nu här är å bane. Vi behöfva ej endast se på huru förhållandena gestalta sig i städerna, och huru det går med kommunerna, som ligga intill städerna, som äro så att säga delar af städerna, och der en hel mängd människor äro bosatta, som hafva sin verksamhet i städerna. Kan det vara möjligt, att de skola få mantalsskrifvas i städerna, och landskommunerna skola vidkännas hela fattigvårdstungan för dem och utgifterna för deras barns skolgång m. m.? Det är ju en orimlighet, som man ej kan vara med om. Likadant gestaltar det sig mångenstädes landskommuner emellan. Hos oss ha uppstått stora sockerfabriker — och andra fabriker också, men särskildt tänker jag nu på förhållandena hemma. I den ort jag tillhör ligger en sockerfabrik på gränsen mellan två socknar. Och jag försäkrar, att, om detta skulle blifva lag, som nu här är meningen att genomdrifva, det skulle blifva en sådan revolution och en sådan öfverflyttning från den ena kommunen till den andra, att den kommun, som har fabriker i inom sitt område, skulle få alla inkomsterna af beskattningen, men den andra få behålla de allra flesta utgiftsposterna och bördorna, som skolor och dylikt medföra. Jag tror, mine herrar, att vi här få vara försigtiga, och jag skulle vilja hemställa, om icke det är skäl att ytterligare pröfva hvad vi hafva och se till, huru det kan blifva. Ty de exempel,

som utskottet anfört och hvarpå utskottet nu grundat hela sitt stora och genomgripande skrifvelseförslag i denna fråga, synas mig ej vara så bevisande, att man derfor skall besluta en skrifvelse om förändring i denna enligt min mening högst viktiga sak. En regel måste vi ha, antingen den nu skall bestämma, att man skall mantalsskrivas der man är bosatt, eller der man har sin verksamhet. Och, mine herrar, jag tror, att den regel är tillfyllestgörande och rättvisare, som vi nu hafva, att man i regel skall mantalsskrivas, der man bor. Undantag kunna gifvas, och det, se vi ju, kan gå för sig. Men enligt min uppfattning måste vi behålla regeln såsom sådan.

Herr talman! Det är derfor jag ber att få yrka afslag å utskottets föreliggande förslag och bifall till reservationen.

Herr Amnéus: Herr talman! Lika med den siste talaren skall jag också be att få yrka afslag på utskottets hemställan och på motionen. Jag gör det hufvudsakligen på enahanda skäl, som blifvit mycket väl angifna af en reservant från Första Kammaren. Men jag gör det särskildt derfor, att jag finner den motivering, utskottet begagnat, ingalunda vara så lycklig. Det är en helt och hållet ny teori, som bevillningsutskottet här velat tillämpa i fråga om mantalsskrifningen, när det vill göra en persons mantalsskrifningsort liktydig med den ort, der han har sin hufvudsakliga verksamhet. Detta söker utskottet motivera med rättvisan deri, att den kommun, inom hvilken en person drifver sin verksamhet och af hvars allmänna inrättningar han drager fördel, äfven får af honom uppbära direkta skattebidrag. Här förutsätter således utskottet, att den kommun, der man har sin verksamhet, sammanfaller med den, der man åtnjuter förmånen af allmänna inrättningar. Men detta är något, som jag för min del visst icke tror hålla streck. Tvärt om: det finnes en ofantligt stor mängd undantag, af hvilka många redan blifvit påpekade af talare här.

Jag skall emellertid be att få bidraga med några exempel från den ort jag tillhör, exempelvis Mariestad. Det fins på dess område ett pappersbruk med hundratals arbetare. Af dessa, som ju måste anses hafva sin hufvudsakliga, sin uteslutande verksamhet i pappersbruket inom staden, bo många dussin i socknen bredvid. Der ha de egna bostäder, der hyra de bostäder, der hålla de sina barn i skola, och af socknens kommunala anstalter draga de nytta. Vore det rimligt, att de skulle beskattas i Mariestad, och socknen gå miste om skattebidrag från dem? — Eller ett motsatt fall: ända till förliden höst har jag sjelf för min ringa person och hafva äfven alla andra tjänstemän hos länsstyrelsen utom landshöfdingen haft våra hem, våra bostäder inom Mariestad och njutit af dess rättsväsen, dess polisskydd, slitit dess gator o. s. v., men vår personliga verksamhet har hufvudsakligen varit förlagd till embetslokalerna på Marieholm, några hundra fot från stadens gräns. Det vore väl ej rimligt, att staden skulle gå miste om dessa tjänstemäns skattebidrag, därför att vi haft vår verksamhet inom en annan kommun.

Jag tror derfor, att den regel, som här är ifrågasatt att införas — som motiveringen åtminstone talar om — egentligen icke skulle

Om ändring i 3 § 1 mom. af mantalsskrifningsförelördningen.

(Forts.)

Om ändring i 3 § 1 mom. af mantals-skrifnings-förordningen. blifva någon regel, utan en hop undantag. Och som en föregående talare uttryckt sig, tror jag, att vi skulle komma ur askan i elden genom att bifalla en sådan motivering, som utskottet här föreslagit. På denna grund ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Petri: Här har så mycket talats i denna fråga, och jag vill ej uppehålla kammaren med något anförande af nya skäl. Jag vill endast säga, att, då man nu hör på skälen för och emot, man måste för sig sjelf öfverväga, hvilka skäl som väga tyngst; och jag kan icke komma till annat resultat, än att skälen för utskottets hemställan äro de tyngst vägande. På den grund ber jag att få i kort-het yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner: 1:o på bifall till utskottets hemställan oförändrad; 2:o bifall till samma hemställan med den af herr Olsson i Mårdäng föreslagna ändring; och 3:o afslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits bifall till utskottets hemställan oförändrad, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som afslår såväl hvad utskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 5 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Omröstningen utföll med 119 ja och 89 nej; och hade alltså kammaren afslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 9.

Efter föredragning vidare af Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t i fråga om tiden för den dagliga undervisningen i folkskolorna, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt; och skulle, jemlikt 63 § 3 momentet riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

§ 10.

I ordningen förekom dernäst konstitutionsutskottets utlåtande n:o 2, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 30 regeringsformen.

Om ändrad
lydelse af
§ 30 rege-
ringsformen.

Uti en till konstitutionsutskottet från Andra Kammaren hänvisad motion, n:o 144, hade herr *C. J. Öberg* föreslagit, att Riksdagen måtte till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 30 regeringsformen:

§ 30. Presterliga embeten och tjänster i församlingarne tillsättas på sätt i särskild lag derom är stadgad.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Häremot hade reservationer anmälts:

af herr *Ljungman*; samt

af herrar friherre *Barnekow*, *Boström*, *Gyllensvärd*, *Johnsson*, *Sjöberg* och *J. Andersson* i Öhrstorp, hvilka ansett, det utskottet, i öfverensstämmelse med motionen, bort tillstyrka Riksdagen att, till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling, antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 30 regeringsformen:

»Presterliga embeten och tjänster i församlingarne tillsättas på sätt i särskild lag derom är stadgad».

Herr *Andersson* från Malmö hade låtit anteckna, att han ej öfvervarit ärendets slutliga behandling inom utskottet.

Efter föredragning af detta ärende anförde:

Herr *Ljungman*: Som kammarens ledamöter torde finna, ha de flesta utskottsledamöterna från denna kammare reserverat sig i syfte att få fram ett uttalande till förmån för motionärens framställning. När frågan sislidna är var före i konstitutionsutskottet, sökte man vinna åtminstone något genom att formulera paragrafen på sådant sätt, att det i sjelfva verket innebar ett rent upphäfvande af paragrafen; och motionären har ock i år ställt sig på den ståndpunkten. Genom antagande af hans förslag skulle man således förflytta handläggningen af frågan från konstitutionsutskottets till lagutskottets behandling och man skulle följaktligen, för att få till stånd en ändring i de bestående förhållandena, endast behöfva vidtaga en ändring i lagen om presterliga tjänsters tillsättande.

*Om ändrad
lydelse af
§ 30 rege-
ringsformen.
(Forts.)*

Emellertid ha såväl det förslag, hvilket sistlidet är, som de förslag, hvilka i år framlagts af Andra Kammarens ledamöter inom konstitutionsutskottet med nämnda syfte, icke vunnit bistånd af ledamöterna från Första Kammaren, utan dessa liksom hela Första Kammaren ha afslagit alla förslag till frågans lösning. Det kan vid sådant förhållande ifrågasättas, huru vida det icke vore lämpligare och säkrare att affatta paragrafen på sådant sätt, att den fullt motsvarade motionens syfte och i sjelfva verket innebure ett afgörande bifall till den motivering, som motionären framställt. Då emellertid något sådant förslag icke nu föreligger, skall jag hemställa, det kammaren måtte vidhålla sin ställning från i fjor och bifalla motionen, detta på den grund, att jag anser, att kammaren hellre bör gilla motionens *syfte* än den formulering af 30 §, som gifves i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr friherre Barnekow: Herr talman, mine herrar! Då mitt namn finnes antecknad bland reservanterna, skall jag be att få yttra några ord, särskildt som denna fråga ligger mig mycket varmt om hjertat, och jag ej hade tillfälle att, då frågan förevar vid fjorårets riksdag, derom yttra mig här i kammaren.

Som bekant, går det ju vid val af prester inom de regala församlingarne till på det sättet, att vederbörande uppsätta 3 personer på förslag, och att, sedan dessa 3 profvat, församlingen eger rätt att, om den icke är nöjd med förslaget, kalla fjerde profpredikant. Men dessutom eger Kongl. Maj:t rätt att låta extra sökande anmäla sig, och då kan Kongl. Maj:t tillsätta en sådan extra sökande, som för församlingen är fullkomligt okänd. Det är också därför, som reservanterna i sin reservation uttalat sig på följande sätt: »Då vi, i likhet med motionären, finna det önskvärdt och för församlingslifvet nyttigare, om Kongl. Maj:t ej egde rätt att, såsom nu är förhållandet i vissa fall, utan afseende å församlingens uttalade önskan, tillsätta kyrkoherdar, hvilka till och med kunna vara för samtliga församlingsmedlemmar alldeles okända,» etc. Reservanterna hålla således strängt på att församlingarne skola ega full rätt att se och höra och taga kännedom om den persons åsigter och egenskaper, som skall vara deras föregångare och lärare på det andliga området, så mycket mer som vi veta, att i närvarande stund det är församlingarne sjelfva, som direkt erlægga afgifterna till presterskapet. Det föreligger ju nu en motion om att detta förhållande skulle ändras på det sätt, att staten skulle öfvertaga presterskapets aflöning. Ja, mine herrar, blir saken ordnad så, blifva förhållandena möjligen annorlunda, och då kan det må hända med större skäl bli tal om att Kongl. Maj:t äfven borde ha rätt att tillsätta kyrkoherdarne i församlingarne. Men, mine herrar, inträffar något dylikt, är frågan inne i ett annat läge, och då behöfde ej någon sådan motion väckas som den, som för närvarande hvilar på kammarens bord, nemligen derom, att de personer, som ej gilla svenska kyrkans lära, utan tillhöra annat trossamfund, skola befrias från att betala direkt afgift till statskyrkans presterskap; och hvad inverkan detta kan hafva på statskyrkan derom kan jag ej nu yttra mig.

Men jag kan ej underlåta att något upptaga till bemötande utskottets motivering, därför att jag i så många hänseenden fullkomligt ogillar densamma.

Utskottet säger bland annat: »Motionären synes antaga, att församlingarne alltid använda den rätt de ega i afseende å kyrkoherdeval på ett gagnande sätt, och att det endast är intresset för kyrkans och församlingarnes sanna väl, som vid sådana val plägar vara det styrande motivet». Utskottet kan emellertid icke dela denna åsigt. Det vill med andra ord säga, att Kongl. Maj:t långt mer än församlingarne skulle vara vuxen värfvet att kunna tillsätta dugande förmågor. Men, mine herrar, hvad menar man då med en *dugande förmåga* på detta område? Menar man dermed en person, som har stora kunskaper, har aflagt vackra examina, som kan skrifva en vacker kria och uppläsa den inför församlingen? En sådan person kan ju på visst sätt sägas vara en dugande förmåga. Eller menar jag med en dugande förmåga en person, som har särskild kallelse för det presterliga värfvet, en person, som särskildt därför egnat sig åt detta kall och som visserligen ej har att uppvisa så stora vetenskapliga studier, men som i stället har förmåga att tala så, att församlingen begriper och förstår hvad han säger? Det kan alltså vara olika uppfattningar om betydelsen af en »dugande förmåga» på detta område, och om det skulle tillsättas en person med »dugande förmåga» i den betydelse, jag först omnämnde, i en församling, som har den senare uppfattningen af betydelsen af en dylik förmåga, nemligen att själssjälfaren skall vara en person, som med håg och intresse egnar sig åt sitt kall, ja, då kunna stora missförhållanden uppstå.

Vidare säger utskottet något, som jag egentligen skulle ha önskat att utskottet aldrig hade sagt, nemligen att en utsträckt rätt för församlingarne att tillsätta presterliga tjänster skulle kunna medföra frestelse till lycksökeri för presterna, så att dessa helst skulle söka platser på sådana trakter, der kommunerna hade större rätt att välja sina prester.

Utskottet säger i sammanhang härmed, »att äldre förtjente prestmän, som redligen arbetat i sin församlings tjänst men icke kunna vinna någon röstpluralitet, skulle kunna blifva tillbakasatta och aldrig komma till en välförtjent befordran, som nu kan beredas dem genom den rätt, som är lagd i Kongl. Maj:ts hand». Ja, mine herrar, detta yttrande gränsar åtminstone mycket nära till det påståendet, att församlingarne äro till för presternas skull och ej tvärt om. Men det kan ju äfven nu hända, att en prest, som är mycket redlig i sitt arbete och mycket duglig i sin tjänst, ändock ej är säker på att få en församling, som han sökt, ty det kan komma extra sökande emellan, och det sådana personer, som ännu aldrig lagt hand vid presterliga göromål, såsom lärare vid skolorna, professorer m. fl., som aldrig sysselsatt sig med församlingsangelägenheter.

Sedan kommer utskottet med det sista af de motiv det anført och säger, »att denna Kongl. Maj:ts rätt torde slutligen äfven vara af icke ringa betydelse såsom en välgörande motvigt mot ett allt för mycket öfverhandtagande sektväsende inom kyrkan». Mine herrar!

Om ändrad
lydelse af
§ 30 rege-
ringsformen.
(Forts.)

Om ändrad
lydelse af
§ 30. rege-
ringsformen.
(Forts.)

Detta skulle alltså vara ett skäl, hvarför församlingarne icke skulle få någon utsträckt rätt att tillsätta sina prester! Jag kan då ej underlåta att något närmare beröra denna fråga om sektväsendet. Hvem är då, mine herrar, det egentliga ursprunget och den förnämsta orsaken till detta sektväsende? Jag vågar uttala, att det från början är statskyrkan och dess prester — jag tvekar ej att uttala det. Det är dessa, som alltför strängt och hårdt satte sig till motvårn, när denna religiösa rörelse började. Och hvarför började denna rörelse? Jo, därför att allmänheten kände ett djupare religiöst behof. Och huru bemöttes den då? Jo, så, att man på alla möjliga sätt sökte ställa hinder i dess väg. Jag är af den alldeles bestämda uppfattningen, att, om kyrkans prester då hade tagit om hand den lekmanverksamhet, som växte upp bredvid kyrkan, och sjelfva användt lek- män i kyrkans tjänst, hade det varit bättre stäldt än nu, ty vårt presterskap räcker ej till och kan omöjligt räcka till för att besörja sjalavården inom hela riket. Huru är det t. ex. i Stockholm med församlingar på 30 à 40,000 personer möjligt för en eller ett par prester att räcka till, när man ej vill taga hjälp af den lekmanverksamhet, som fins?

Men, mine herrar, det är ej nog dermed, utan jag vågar säga, att kyrkan på sätt och vis stängt sina dörrar för en del af sina medlemmar. Här finnes nemligen något, som alltid har stött mig för hufvudet i svenska kyrkan, och det är bänkrummet. Jag kan tänka mig, att man i frikyrkan kan vara tvungen att taga betaldt för bänkplatserna, men jag kan ej tänka mig möjligheten deraf i statskyrkan. Jag har sjelf stått framför en kyrka och väntat på att få komma in — jag tillhörde dock ej församlingen och hade således ej någon egentlig rätt att få komma in — men jag hörde personer, som tillhörde densamma, uttala sitt stora missnöje öfver att de fingo stå utanför en stängd dörr och vänta, tills andra personer, som hade bänkplats, fått komma in, samt kanske finna alla platser upptagna, när dörrarne öppnades. Om jag återigen går till dessa frikyrkor, så äro de vanligen öppna för alla. och om jag blott kommer dit i tid, kan jag vara säker om att få plats. Ja, det har på senare tider blifvit mycket bättre än det varit, men huru skulle sjalavården i exempelvis Stockholm ha kunnat besörjas, om den ej tagits om hand från frireligiöst håll? Hvar skulle alla dessa fått höra Guds ord, som ej funno plats i kyrkan? Jag är visserligen icke någon vän af parti- väsende — men jag måste erkänna, att det varit till stor välsignelse för Guds ords talande och spridande, att denna frireligiösa rörelse kommit i gång. Och jag tror, som jag redan sagt, att kyrkan begick ett fel, då den ej tog saken om hand, och det från första början, samt då den, sedan denna rörelse börjat växa kyrkan öfver hufvudet, stält sig fiendtlig mot densamma.

Slutligen anse reservanterna, att denna fråga om de olika bestämmelserna rörande tillsättning af presterliga tjänster ej bör upptagas i grundlagen, utan der hänvisas till en särskild lag, och är det äfven därför, som de instämt med motionären deri, att denna § i grundlagen bör ändras så, att deri ej upptagas specificerade bestämmelser om tillvägagångssättet vid tillsättandet af de olika presterliga tjänsterna,

samt hemställa, att §:n i öfverensstämmelse med motionärens förslag skulle få följande lydelse: »Presterliga embeten och tjänster i församlingarne tillsättas på sätt i särskild lag derom är stadgad».

*Om ändrad
lydelse af
§ 30 rege-
ringsformen.*
(Forts.)

Af nu anförda skäl anhåller jag om bifall till reservanternas med motionen öfverensstämmande förslag.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Ornakärr, *Sjövall*, *Sandquist*, *Sjöberg* och *Anderson* i Hasselbol.

Herr Öberg yttrade: Herr grefve och talman! Då jag vid denna riksdag å nyo tillåtit mig att draga detta spörsmål under Riksdagens pröfnig, har jag gjort det *dels* därför, att jag fortfarande är lifligt och varmt öfvertygad om nödvändigheten af en ändring i förevarande motions syfte och *dels* därför, att jag dertill blifvit uppmanad af många personer inom regala församlingar, som mer än en gång torde hafva insett och erfarit det orättvisa i den grundlagsbestämmelse, som omyndigförklarar de så kallade regala församlingarne, då deremot de så kallade konsistoriella pastoraten få åtnjuta den betydelsefulla förmånen att sjelfva få bestämman valet af sina själasörjare.

Som herrarne behagade finna, har utskottet för sin afstyrkande hemställan i år icke haft några andra eller mera kraftiga eller mera talande skäl än dem, som det anförde för sitt afstyrkande vid fjorårets riksdag. Och enär jag jemte en del andra talare redan vid frågans behandling då tilläto oss att kritisera hvad utskottet sagt och påstått, torde det nu icke krävas att vara synnerligt vidlyftig eller mångordig, helst som jag tror, att detta vårt ordande vid fjorårets riksdag äfvensom det nyss hållna kraftiga anförandet af friherre Barnekow mer än väl tydligt ådagalägga ohållbarheten af hvad utskottet till förmån för sitt afstyrkande utlåtande haft att säga.

Jag skall dock tillåta mig att i herrarnes minne återföra den sannerligen fullt sanningsenliga uppgift, reservanterna lemnat, att man för denna grundlagsbestämmelse icke har att åberopa annat än så kallade historiska skäl, och att de regala församlingarne icke — så vidt reservanterna funnit — ådagalagt någon oförmåga i utseendet af kyrkoherdar eller gjort sig skyldiga till något, hvarför de bort komma under detta förmynderskap.

Till följd af detta så att säga andliga förmynderskap har inom de regala församlingarne ett mången gång berättigadt missnöje uppstått; och jag tror mig kunna säga, att detta missnöje icke torde försvinna eller upphöra, förrän man går till roten med denna sak, nemligen genom att vidtaga en sådan ändring, att de regala pastoraten blifva likställda med de konsistoriella. Jag kan icke finna annat, än att de regala församlingarne ha fullt ut lika stor rätt att åberopa för att sjelfva få utse sina kyrkoherdar som de konsistoriella, helst som de regala församlingarne ha lika stora förpligtelser och lika stora utskylder för gäldandet af sina själasörjares löneförmåner som de konsistoriella.

Då man nu gång efter annan får se och erfara, att de så kallade regala församlingarne vid val af själasörjare få personer till dessa

Om ändrad lydelse af 30 § rege- ringsformen.
(Forts.) kyrkoherdetjenster, som mera utmärkt sig i skolans än i kyrkans tjänst och som för det kyrkliga görandet och låtandet äro i mångt och mycket främmande, så tror jag att detta med mycket annat bör tillmätas värdet af ett kraftigt och viktigt skäl för yrkandet på dessa församlingars likställande med andra.

Utom detta tror jag det äfven vara nödvändigt, att en förändring i motionens syfte så fort sig göra låter vidtages, på det statskyrkans väl må främjas; ty så länge denna rättvisa fordran icke tillmötesgås, så länge skall hon också enligt min mening fortfarande lida deraf, och ett godt förhållande mellan själasörjare och församling utblifva.

Åtskilligt mera skulle ju till förmån för min motion kunna anföras, men jag afstår derifrån, när jag hyser den förhoppning, att Andra Kammaren, som i fjor utan votering antog den af herr Ljungman m. fl. vid utskottets afstyrkande utlåtande fogade reservationen, måtte stå kvar på samma ståndpunkt och gilla det uttalande, som då af kammaren gjordes. Och jag tror, att det skulle ha ganska god kraft och verkan, om kammaren så att säga afgäfve ett yttrande, som visar, åt hvilket håll den vill att reformen skall gå.

Utom detta önskemål, som jag redan tillåtit mig uttala, skall jag också tillåta mig vördsammast framställa den önskan, att, när det hädanefter gäller tillsättandet af kyrkoherdar i de regala pastoraten, dessa måtte, så vidt möjligt är och så ofta som möjligt — helst alltid — blifva tillgodosedda med de kyrkoherdar, som de vid valet uttalat sig för.

Herr grefve och talman! Under förhoppning att denna kammare antager den af friherre Barnekow m. fl. vid betänkandet fogade reservation — till de regala pastoratens sanna fördel — ber jag att få sluta med att yrka bifall till nämnda reservation och afslag å utskottets hemställan.

Herr *Olsson* i Skiftinge förenade sig med herr *Öberg*.

Herr *Vahlin*: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag har endast begärt ordet för att få till kammarens protokoll uttala, att jag inom utskottet röstat för friherre Barnekows förslag, ehuru, då jag icke var närvarande vid justeringen af utskottets utlåtande, jag icke blifvit å detsamma antecknad såsom reservant.

För egen del hyllar jag alldeles obetingadt det program, som uttalades af grefve Cavour i orden: »en fri kyrka i en fri stat»; och det är då gifvet, att jag skulle vara benägen för att gifva paragrafen en vida skarpare formulering, än nu blifvit fallet. Jag skulle nemligen helt och hållet vilja främtaga Konungen rättigheten att tillsätta prester. Då emellertid äfven med den formulering, reservanterna gifvit paragrafen, man kan nå detta resultat och ännu mer — och man gör det nog, då den stora islossningen en gång börjar också hos oss — skall jag emellertid för denna gång nöja mig med att instämna i reservanternas förslag och yrka bifall till detsamma.

Det synes mig, att såväl frisinnade som reaktionäre mycket väl borde kunna vara med om detta förslag, som ju öppnar möjligheter

för begge parterna. För den, som vill öfverlemna alla tillsättningar åt Konungen, finnes ju här möjlighet och tillfälle dertill gifvet; för den, som vill att församlingarne skola få tillsätta alla prester, lemna förslaget äfven möjlighet att få sina önskingar tillgodosedda. Derför hoppas jag, att vi här en gång skola kunna förena oss alla, äfven ytterlighetsmännen, i att antaga den ifrågasatta förändringen i paragrafen.

Om ändrad lydelse af § 30 rege- ringsformen.
(Forts.)

Herr Restadius: Då den fråga, hvarom utskottet här sig utlätit, vid förlidna års riksdag förevar till behandling, tillät jag mig yttra, att jag icke kunde med min röst bidra dertill att det förslag, som af motionären och reservanterna framlagts, blefve förklaradt hvilande till vidare grundlagsenlig behandling. För detta mitt omdöme hade jag tvenne skäl, det ena att, så vidt jag erfarit, något allmännare missnöje icke inom landet förefunnes, som kunde motivera den åsyftade åtgärden, och det andra det, att jag tror, att det huvudvilkor, grundlagen uppställer för tillsättning af embeten, nemligen skicklighet och förtjenst, bättre kan iakttagas, om magten att tillsätta tjänster ligger i Konungens hand, än om den ligger i församlingens hand.

Det första af dessa anförda skäl har naturligtvis förlorat synnerligt i betydelse, sedan Andra Kammaren vid förra riksdagen antog reservanternas förslag, men det senare skälet tyckes mig fortfarande kvarstå med full giltighet. För mig vill det vara uppenbart att, när Kongl. Maj:t har tillsättningsrätten i sin hand och tillsättningen måste försiggå efter en grundlig utredning af en ansvarig rådgifvare, nyssnämnda egenskaper, skicklighet och förtjenst, måste varda behörigen iakttagna. Jag har deremot icke samma säkra grund att hoppas, att dessa grunder, när församlingarne hafva valrätten, komma till tillämpning, ty det är gifvet, att församlingarne vid afgifvandet af sina röster i de flesta fall icke ha annan vägledning att tillgå, än hvad de kunna komma till genom åhörandet af en profpredikan eller genom insamlandet af upplysningar från enskildt håll. Det är dock icke, så vidt jag förstår, gifvet, att den egenskapen hos en profpredikant att kunna väcka känslan och tilltala sinnet innebär tydligt vittnesbörd om något särskildt företräde i skicklighet och förtjenst, och hvad åter angår de inhemtade upplysningarna, så kan man om dem säga, att de i de flesta fall äro afgifna af oansvariga personer och kunna vara färgade af enskilda tycken, enskilda meningar. Nu kan väl eu och annan gång inträffa, att rösterna tillfalla någon person, som under flerårig tjänstgöring i församlingen visat sig ega alla de egenskaper, som fordras för att rätt fylla det viktiga kallet, och jag antager, att i det fallet Kongl. Maj:t skall derå fästa synnerligt afseende; men jag vill säga, att jag i det praktiska lifvet några gånger funnit, att icke alltid den omständigheten, att vederbörande prest tjänstgjort en längre tid i församlingen och därför erhållit de flesta rösterna, varit tillräckligt bevis för att denne person varit den rätte mannen för platsen.

Jag skulle också kunna i detta sammanhang erinra derom, att det icke är blott på det presterliga området utan äfven på ett annat, der kommunala myndigheter ega rätt att upprätta förslag, som dessa

Om ändrad
lydelse af
§ 30 rege-
ringsformen.
(Forts.)

egenskaper, skicklighet och förtjenst, som böra vara grundvalen för tillsättningen, icke blifvit behörigen beaktade. Jag vill i sådant hänseende erinra om ett synnerligen märkligt utlåtande, som för några månader sedan afgafs af vederbörande Konungens befallningshafvande derom, att vid upprättande af förslag till en plats, som tillkom en stad, dessa nu af mig så ofta nämnda egenskaper icke fått gälla hvad de bort gälla, utan att förslaget upptagit personer, som uppenbarligen hade de minsta meriterna.

Utgår man nu från det åskådningssätt, som jag har tillåtit mig att göra mig till tolk för, så måste man naturligtvis häfda den grundsatsen, att det icke är församlingen, utan *staten* eller Kongl. Maj:t, som skulle ega att utöfva tillsättningsrätten. Jag medgifver detta, men jag vill aldeles icke påyrka under för handen varande förhållanden ett tillvägagående, som skulle strida mot århundradens häfd och bruk.

Jag skall slutligen tillåta mig att fästa uppmärksamheten derå, att den senare lagstiftningen, långt ifrån att vilja utvidga den rätt, som enligt grundlagen tillkommer församlingarne, i stället inskränker den. Jag erinrar i sådant fall om den sist antagna prestvalsförordningen. Vid konsistoriella gäll har enligt urgammal sed det alltid tillkommit församlingen att tillsätta sina prester, men om den begagnar sig af den numera medgifna rätten att kalla fjerde profpredikant, då öfvergår tillsättningsrätten från församlingen till Kongl. Maj:t.

Det har af den förste talaren, friherre Barnekow, anmärkts, att han icke kunde godkänna de skäl, som af utskottet anförts för dess ogillande af motionen. Af hans anförande framgick, att han står på en helt annan kristlig ståndpunkt och har ett annat åskådningssätt än jag, och jag finner det ganska naturligt, att han med sitt åskådningssätt icke kan vara belåten med dessa skäl. Äfven jag tror nog, att bättre och fylligare sådana kunde finnas, men när Första Kamraren vid förra riksdagen antog utskottets förslag med dess motiveering, har jag icke funnit anledning att påyrka någon förändring i samma skäl.

Motionären säger att, derest man icke skulle antaga hans förslag, utan behålla grundlagsbestämmelsen sådan som den är, detta skulle innebära en omyndighetsförklaring för församlingarne. Jag skall då, för att besvara detta påstående, uppkasta den frågan: hvad kan vara grunden dertill att åt församlingarna i vissa fall medgifvits rätten att tillsätta sina prester, då deremot statstjenster i allmänhet tillsätts af Kongl. Maj:t eller vederbörande myndigheter? Jo, det är, såsom friherre Barnekow antydde, att församlingarne aflöna dem, men om nu, såsom föreslaget är, denna skyldighet för församlingen varder borttagen och vältrad på menige man i allmänhet, hvar finnes då den grund, på hvilken skulle hvila rätten att församlingarna skola tillsätta presterskapet. Är grunden borta, så faller också den rättighet, som derpå har hvilat, och någon rätt för församlingarne att tillsätta prester skulle då icke vidare förefinnas. Nu säger motionären, såsom jag nyss nämnde, att detta är en omyndighetsförklaring för församlingarne att de icke få tillsätta sina prester. Jag kan icke tro, att det kristliga lifvet kräver med nödvändighet en sådan rätt för

församlingarne, ty i sådant fall skulle det kristliga lifvets kraf icke blifva uppfyllda i våra grannländer, der, så vidt jag vet, Kongl. Maj:t tillsätter *alla* presterliga beställningar. Jag tror därför icke, att motionären, såsom han har velat påstå, kan i 30 § regeringsformen med dess nuvarande lydelse finna ett stöd för sitt påstående, att församlingarna skulle vara omyndiga. Nu vill jag icke förneka, att den gällande lagstiftningen om tillsättning af presterliga tjänster är mycket skiftande, grundande sig på urgamla bruk, hvilkas tillkomst man icke väl känner. Det fins nemligen sådana pastorat, der Konungen personligen tillsätter, det fins andra, der han såsom regent tillsätter, det fins patronella pastorat, och det fins sådana pastorat, som hafva rätt att kalla särskilda predikanter. Det är en mångfald, som jag gerna skulle se på något sätt förenad, men en förening uppstår icke genom antagande af den föreslagna ändringen i grundlagen.

*Om ändrad
lydelse af
§ 30 rege-
ringsformen.
(Forts.)*

Jag skall, innan jag slutar, blott be att få i minnet återkalla ett yttrande, som friherre Barnekow hade. Han påstod nemligen, att det skulle vara ett osfvisligt behof för församlingarne att höra och se den person, som de skulle välja. Ja, om man har den stora förmågan att man vid åhörandet af en predikan på en kortare eller längre stund kan genomforska den sökandes natur, då medgifver jag gerna att så kan vara förhållandet, men sannerligen, en sådan människokänedom står icke ofta till buds.

Jag vill ytterligare erinra derom, att den utsträckta rätten att tillsätta prester, som nu åsyftas, icke, äfven om denna grundlagsförändring vidtages, kommer att betyda så mycket, därför att i de flesta fall församlingarne icke ega rätt att kalla profpredikant, utan sedan personerna hafva sökt, är det domkapitlet, som bland dem uppför trenne å förslag, och valrätten är inskränkt till dessa tre.

Jag tillåter mig, herr talman, att på grund af hvad jag anført yrka bifall till utskottets förslag, väl vetande att denna min röst kommer att förklinga ohörd i denna kammare. Jag har därför endast velat till protokollet få antecknad, att jag har samma ståndpunkt i dag som vid sistlidne riksdag.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman, mine herrar! Då jag med kammarens medgifvande hade ledighet från riksdagsgöromålen, när denna fråga slutbehandlades i utskottet, och jag således icke var i tillfälle att få reservera mig mot utskottets beslut, så skall jag be att få för kammaren tillkännagifva, att jag kommer att rösta för den vid utskottets betänkande fogade reservation.

Herr Ljungman: Mot hvad herr Restadius anført skall jag be att få påpeka, att han ändock icke kunnat komma ifrån den orättvisa, som ifrågavarande grundlagsparagraf innehåller, då den uttryckligen befäller, att några pastorat skola vara konsistoriella, i hvilka församlingarne få tillsätta prester, och andra regala, i hvilka Konungen får tillsätta dem. Vill man ställa sig på herr Restadii ståndpunkt, så borde man naturligen äfven söka att få grundlagsparagrafen ändrad, ty då borde den lyda så, att Konungen skall tillsätta *alla* presterliga

Om ändrad lydelse af § 30 rege-
ringsformen.
(Forts.)

beställningar. Detta är således en uppfattning alldeles motsatt friherre Barnekows.

Det synes mig att icke gerna ur någon synpunkt kunna försvaras de olikheter, som grundlagsparagrafen innehåller, och det är därför som man från Andra Kammarens sida påyrkat, att paragrafen borde så ändras, att den åtminstone icke hindrar *likställighetens* genomförande pastoraten emellan. Man kan tänka sig frågans lösning på många sätt, till exempel på det sättet att alla pastorat skulle blifva konsistoriella och Konungen blott få nämna i det fall, då fjerde profpredikant kallas. Man kan äfven tänka sig, att det skulle blifva likställighet derigenom, att församlingarne själfva finge nämna tre gånger och Konungen den fjerde eller något dylikt. Men såsom det nu är, förefinnes alltid en *orättvisa*, som måste kännas litet tryckande för en del församlingar, nemligen att de icke skola vara lika gynnsamt ställda som de andra, och det är ur denna synpunkt, som jag har ansett mig kunna förorda bifall till motionen.

Herr Elowson: Den formulering, som är gifven af motionären, synes mig kunna betraktas, om jag så får säga, såsom ett tveeggadt svärd, hvars handterande är förenadt med fara. 30 § rege-
ringsformen innehåller en bestämmelse, att Konungen eger att i vederbörlig ordning utnämna till kyrkoherde i vissa pastorat, de så kallade regala, och detta i följd af historiska skäl. Samma paragraf innehåller också bestämmelse derom, att de konsistoriella gällena skola bibehållas vid sin valrätt. Om man nu, på sätt motionären föreslagit, borttager denna formulering, sådan den är gifven i grundlagen, och i stället inför den af honom föreslagna formuleringen, så försvinner icke endast Kongl. Maj:ts rätt att i vissa pastorat utnämna kyrkoherdar, utan också de konsistoriella gällens nu grundlagsskyddade valrätt, och allt kommer att bero på den lag, som Kongl. Maj:t och Riksdagen kunna efter kyrkomötets hörande finna för godt att antaga; och huru den lagen blir, om det blir större frihet för församlingarne att välja kyrkoherde eller icke, derom torde det vara svårt att för närvarande yttra sig. Jag finner för min del den föreslagna förändringen vara alldeles obehöflig och onyttig och tror till och med, att den kunde komma att verka skadligt för det kyrkliga lifvet, och därför vill jag, herr talman, yrka bifall till det slut, hvartill utskottet kommit.

Herr *Boëthius* instämde med herr Ljungman.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll den af herr friherre Barnekow m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 11.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 8, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkten 1.

Bifölles.

I *punkten 2*, som härefter föredrogs, hemställde utskottet:

att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, att i staten för kammarrätten uppföres aflöning för ytterligare två kammarrättsråd med tillhoppa 12,800 kronor, deraf för hvardera lön 4,400 kronor och tjänstgöringspenningar 2,000 kronor, samt med rätt för dem till ålderstillägg efter fem år i likhet med öfrige embetsmän i samma grad, äfvensom att det nu å kammarrättens stat uppförda anslag till vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad, 28,400 kronor, ökas med 4,700 kronor till 33,100 kronor, samt att sälunda anslaget till kammarrätten höjes med 17,500 kronor eller från 169,600 kronor till 187,100 kronor.

*Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrätten.*

Häremot hemställde i afgifven reservation herrar vice talmannen *A. P. Danielson*, *H. Andersson* i Nöbbelöf, *S. G. von Friesen*, *I. Månsson*, *C. Persson* i Stallerhult, *P. Pehrson* i Törneryd, *K. A. Kihlberg*, *P. G. Näslund*, *O. Larsson* i Mörtlösa, *J. A. Sjö*, *P. Ersson* i Vestlandaholm och *D. Persson* i Tällberg, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts framställning, att på extra stat för år 1898 uppföras dels till arfvoden åt två adjungerade kammarrättsråd ett belopp af 12,800 kronor, dels till arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad 4,700 kronor eller tillsammans 17,500 kronor.

Ordet lemnades till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wersäll, hvilken yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Utskottsledamöterna från denna kammare hafva reserverat sig i denna punkt, och jag anser mig därför böra med några ord bemöta dessa reservanterns yttrande och förslag.

Reservanterna inom utskottet hafva liksom utskottets flertal erkänt behovet af ökning utaf arbetskrafterna inom kammarrätten, men reservanterna hafva ansett »klokheten bjuda», att de för förstärkningen erforderliga anslag uppföras på extra stat. Härför hafva reservanterna anfört två skäl. Det första skälet är, att förslag till ny bevillningsförordning föreligger, och reservanterna anse, att det är ovisst, »huru vida icke ändrade lagstadganden angående bevillningen komma att verka derhän, att antalet till kammarrätten ingående besvär i beskattningsmål skulle komma att nedgå». Härför, tror jag, kunde svaras, att nya författningar, och speciellt nya författningar som röra beskattningen, visst icke torde kunna förutsättas medföra minskadt antal besvär, utan snarare är väl att emotse, att orsakerna till klagomål komma att ökas, med anledning deraf att olika meningar kunna

Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrät-
tellen.
(Forts.)

komma att göra sig gällande om sättet för dessa nya författningsars tillämpning. Vidare lär genom den nya bevillningsförordningens antagande icke någon minskning i kammarrättens arbete vara att förmoda, om man fäster afseende derpå, att i denna förordning inrymmes rätt för vägstyrelserna i riket att anföra klagomål i bevillningsfrågor. Vidare kan jag säga, att, om en under utarbetande varande lag om skyldighet för statsverket att i vissa fall ersätta förluster, som kunna tillskyndas enskilde af exekutiva tjenstemän, blir antagen, den antagligen kommer att gifva kammarrätten rätt mycket att bestyra.

Det andra skälet, som reservanterna hafva anfört, var, att en annan arbetsordning i kammarrätten möjligen torde komma att gifva en bättre arbetsprodukt. Men då reservanterna icke gjort någon speciel anmärkning mot arbetsordningen och icke heller antydtt, i hvilken riktning någon ändring i arbetsordningen skulle ske, så synes detta skäl icke kunna tillmätas någon synnerligt stor vikt. Jag ber att deremot få påpeka hvad som i statsverkspropositionen framhållits, nemligen att de inkomna målen år 1878 varit 2,251, och de afgjorda målen samma år 2,271; att år 1885 de inkomna målen utgjort 3,536 och de afgjorda 3,313, samt att år 1895 de inkomna målen varit 4,474 och de afgjorda 4,066. De afgjorda målen hade således på denna tid vuxit från 2,271 till 4,066 om året. Denna sammanställning visar ju en betydlig ökning i arbetsprodukten, och om än icke denna arbetsprodukt har kunnat hålla jemna steg med de inkommande målens tillväxt, så visar den dock, att allvarsamma ansträngningar gjorts för att kunna undanarbeta balansen, fastän det icke lyckats.

Jag vill vidare påpeka, att genom antagande af reservanternas förslag skulle icke åt kammarrätten beredas någon arbetsförstärkning utöfver den, som den redan förut på senare tiden haft. Kongl. Maj:t har nemligen halfårsvis utsett adjungerade ledamöter. Det är nog sant, att det af reservanterna framlagda förslaget skulle leda derhän, att de ledamöter, som komme in i kammarrätten såsom extra, finge en bättre aflöning än de, som af Kongl. Maj:t adjungerats; men deras ställning skulle dock icke blifva särdeles tryggad: de finge ju nemligen icke rätt till inträde i civilstatens pensionsinrättning och icke heller rätt till ålderstillägg. Det är således gifvet, att de skulle vid första möjliga tillfälle söka komma in i något annat embetsverk. Derigenom blefve kontinuiteten i kammarrätten störd och ärendenas behandling komme att lida.

I sin underdåniga framställning i detta ämne har kammarrätten, såsom man ser på sidan 5 i betänkandet, framhållit olägenheterna af att hafva mer än två adjunkter anställda i kammarrätten. Dessa olägenheter utgöra för närvarande ett hinder för kammarrättens indelning på två divisioner; men om de nu ifrågasatta nya kammarrättsråden blifva fast anställda på ordinarie stat, och två tillfälliga adjunkter förordnades, skulle den stora balansen under samtidigt arbete på två divisioner kunna bortarbetas, hvarefter kammarrätten sannolikt skulle kunna reda sig utan hjälp af extra ledamöter.

Vidare anförde:

Herr A. Hedin: Herr talman! Jag skall anhålla, att kammaren behagade afslå statsutskottets förslag. Då jag icke heller kan biträda reservanternas förslag, så kan jag icke åberopa detta förslag jemte de derfor anförda motiv såsom skäl för min framställning, utan jag skall i korthet angifva motiveringen för mitt afvikande förslag.

Såsom kammaren har funnit, anföres såsom det första och hufvudsakliga skälet för den mycket betydliga tillökningen i ett för icke länge sedan nyregleradt embetsverks ordinarie stat, att de handlagda målens antal har under loppet af några år så högst betydligt stigit. Ja, herr talman, hvar och en vet, att mål och mål det är mycket olika saker. Det ena kan vara kinkigt, vidlyftigt, kräfva ett mycket ansträngande arbete. Det andra kan vara af redan förut helt och hållet känd natur, likartadt med många förut afgjorda mål, och afgöres således, så att säga, af sig sjelft. Det tredje, som behandlas som ett mål i ett embetsverk sådant som kammarrätten, kan vara en ren formalitetssak. Det fjerde åter kan vara rent af ett dåligt skämt, såsom när — jag har nog berättat detta för kammaren för 15 à 20 år sedan — man i ett lika kungligt embetsverk som kammarrätten, nemligen kongl. landtmäterikontoret, fann på den metoden att drifva upp summan af de under året handlagda målens antal på det sättet, att för hvarje gång, som ett nummer af Svensk författningssamling anlände från författningssamlingens expedition och af vaktmästaren inbars i vederbörandes rum, vederbörande skyndade att diarieföra detta såsom ett mål; och sedermera vid årets slut, när man hade en framställning att göra till Riksdagen, räknade man hela antalet af författningssamlingens nummer för det året såsom handlagda mål och ärenden. I hvilken mån denna metod har begagnats på andra håll, känner jag icke — och jag förutsätter det verkligen icke om kammarrätten; men det är ju alldeles gifvet, såsom jag sade, att under namnet *mål* dölja sig så helt och hållet olika saker, att det i sjelfva verket må förlåtas mig, om jag förklarar, att dessa siffror i och för sig sjelfva och såsom sådana icke på mig göra den imponerande verkan, som de varit afsedda att utöfva.

Detta är nu det första skälet. Sedermera kommer ett annat, som jag icke kan med bästa vilja i världen förbigå, ett skäl af den beskaffenhet, i alla fall sådant det är refererat i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet, att jag skulle kunnat önska, att den, som gjort detta referat — herr departementschefen eller den som skrifvit det åt honom — hade genom missförstånd eller förbi-seende råkat att lägga i de ärade kammarrättsledamöternas munnar något annat än hvad de hafva menat. Men det har jag icke någon anledning att antaga. Ty värr har jag icke anledning att antaga det; ty skälet, herr talman, lyder på följande sätt: »Jemte det sålunda arbetsmaterialet vuxit, hade, sedan kammarrätten från 1895 års början gjorts till sista instans i fattigvårdsmål och då af sådan anledning skärpt kontroll vid fattigvårdsmålens behandling ansetts nödig, ledamöternas arbete med dessa talrikt förekommande mål väsentligt ökats». Ja, det är om detta jag säger, att jag skulle önskat, att det vore orätt refererat. Hvad innehåller detta skäl? Det innehåller ett förklarande från kammarrätten, herr talman, att »så länge vi icke

Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrät-
teten.
(Forts.)

utgjorde högsta instansen, utan våra beslut kunde öfverklagas hos Kongl. Maj:t, då var det icke så noga med utredningen och afgörandet af hit inkommande fattigvårdsmål, ty man hade då — icke den vissheten, långt derifrån, men man visste sig hafva den — möjligheten att, i fall ett mål fullföljdes till Kongl. Maj:t, hvad vi galet gjort kunde i högsta instans blifva rättadt». Detta förklarande utmärker i mina ögon en så egendomlig uppfattning af embetsmannapligh, att jag anser mig fullt berättigad att icke tro på den försäkran, som jag uppläst. Stycket innehåller, att man numera, sedan kammarrätten blifvit högsta instans, har funnit anledning till skärpt kontroll vid fattigvårdsmålen behandling. Jag tror absolut icke på detta. Jag tror icke på detta, kommet från dem, som hafva förklarat, att de förut litat på att målens afgörelse kunde blifva rättad, därför att det fans ännu en högre instans att gå till.

För öfrigt, om vi gå tillbaka till den proposition 1894, uti hvilken Kongl. Maj:t föreslog Riksdagen att besluta den förändring af fattigvårdsförordningen, hvarigenom kammarrätten blef högsta instansen i fattigvårdsmål, skola vi der finna, att 1891 hela antalet af fattigvårdsmål, som från kammarrätten fullföljts till Kongl. Maj:t, var 167; det har väl varit, tänker jag, i allmänhet hälften af de i kammarrätten handlagda fattigvårdsmålen. Skulle nu den omständigheten, att ett sådant antal mål icke vidare kan fullföljas till Kongl. Maj:t, hafva kunnat väsentligen öka kammarrättens arbetsbörd? Det må den tro, som har lust. Men jag är misstrogen.

På 4 sidan utaf departementschefens anförande till statsrådsprotokollet förekommer ytterligare ett skäl, som lyder på följande sätt: »Tillika fäster kammarrätten uppmärksamheten derå, att en af Eders Kongl. Maj:t förordnad komité föreslagit, att kammarrättens arbetskrafter skulle ytterligare tagas i anspråk för pröfning af ansökningar om ersättning af statsverket för medel, som tillgripits af embets- och tjänsteman, hvilken enligt 1 kap. utsökningslagen eger att med utsökningsmål taga befattning». Således vi skulle nu besluta en väsentlig tillökning af den ordinarie staten för ett för icke mer än 20 år sedan nyregleradt verk, därför att det blifvit ifrågasatt, att detta verk *möjligen framdeles* skulle få befattning med de göromål, som i nyss upplästa stycke omtalats. Vi veta icke, om någonsin den förändringen kommer att inträffa, ännu mindre när det skall ske. Detta på 4 sidan anförda skäl är därför icke ett skäl för bifall, utan för afslag.

Slutligen skall jag anhålla att kammaren, innan den afgör detta ärende, ville erinra sig följande omständighet:

Först, att uti den lönereglering för kammarrätten, som af Riksdagen på Kongl. Maj:ts förslag faststälts år 1879, ett af villkoren för åtnjutandet af den föreslagna nya aflöningen är formuleradt på följande sätt: »att embets- och tjänsteman i kammarrätten skall vara underkastad den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af embetsverket eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad. *För det andra* behagade kammaren erinra sig, huruledes Riksdagen år 1895 till Kongl. Maj:t aflät en skrivelse med anhållan, att »Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning dels

i hvilka fall och i hvilken omfattning statstjenster af olika lönegrader för närvarande äro förenade med andra tjänstebefattningar, för hvilka lön eller arvode erhålles, dels ock i hvad ordning och efter hvilka grunder frågan om tillstånd till sådan förening af tjänster af vederbörande pröfvas, samt med anledning af denna utredning vidtagna och till Riksdagens kännedom meddela de åtgärder, som kunna anses lämpliga till förebyggande af missbruk genom tjänsters förening. Ändtligen och *för det tredje* erinrar jag om, att statsutskottet tvenne gånger enhälligt föreslagit och denna Kammare lika enhälligt beslutit, att Riksdagen skulle i skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa och till Riksdagen öfverlemnna utredning beträffande statens embets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid. Intill dess att Kongl. Maj:t har anlitat den utväg, användt den rätt och uppfyllt den pligt, som Kongl. Maj:t eger enligt den af mig upplästa bestämmelsen i löne regleringen för kammarrätten; intill dess Kongl. Maj:t har i enlighet med Riksdagens önskan vidtagit nödiga åtgärder mot mångsysslandet bland de rikligt aflönade embets- och tjänstemännen; intill dess den dag kommer, då Första Kammaren icke längre är lika obenägen mot en minimalarbetsdag för embetsmän som den det är mot en maximalarbetsdag för släpande, trälände industriarbetare, och Kongl. Maj:t följaktligen fått den höga kammarens tillåtelse att se till, att väl aflönade embetsmän här i landet göra något i sin tjänst — intill dess dessa tre förutsättningar inträffat, håller jag före att vi böra vänta, och om det då visar sig, att, efter vidtagande af nödiga åtgärder i alla dessa tre riktningar, det är af verkligt behof påkalladt att öka arbetskrafterna äfven uti ett så pass nyss regleradt verk som kammarrätten, då med bättre kännedom om det verkliga behofvet än vi nu hafva skrida till vidtagande af en sådan åtgärd. Men till dess håller jag före att vi helst böra vänta.

Nu hafva reservanterna så till vida anvisat den rätta vägen, som reservanterna icke hafva velat bevilja något ökad anslag på ordinarie stat. Men jag kan i allt fall för ingen del biträda reservanternas hemställan, då denna i sjelfva verket är så beskaffad, att den rent af inbjuder Kongl. Maj:t att komma tillbaka, om det så vore redan nästa år, för att då få sin vilja fullt igenom. När reservanterna föreslå aflöning för ytterligare två kammarrättsråd med tillhoppa 12,800 kronor, alltså lön utan ålderstillägg för två ordinarie ledamöter af rätten, så är det detsamma som en invit till Kongl. Maj:t: kom en gång till eller, om det mot all förmodan icke skulle hjälpa, kaxa ännu en tredje gång! Deremot har man af hvad i handlingarna förekommer, såsom mig synes, alldeles tillräcklig anvisning på sättet att gå till väga, då vi nemligen läsa — sid. 4 i utlåtandet — att kammarrätten har oafbrutet från och med 1891 haft biträde af två adjungerade ledamöter såväl under höst- som vårsessionen, och derjemte har kammarrätten tillfälligtvis förstärkts med ytterligare två adjungerade ledamöter. Dertill hafva väl, förmodar jag, penningar tillfunnits uti ett anslag, i hvilket här föreslås en höjning, danslaget till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad, 28,400 kronor. Om nu detta icke lemna tillgång till något ytterligare anlåtande af den metod, som finnes angifven på sid.

Angående förhöjdt anslag till kammarrätten.
(Forts.)

Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrät-
tätten.

(Forts.)

6 i utlåtandet, så måtte det vara nog, om Riksdagen anvisar ett belopp, tillräckligt för att dermed aflöna några adjungerade ledamöter. Då det naturligtvis icke kommer i fråga annat än att till den befattningen taga personer, som redan hafva lön på stat och sålunda blott skulle komma att förlora sina nuvarande tjänstgöringspenningar, och då vid dylika adjunktioner det väl synes mig vara regel, såvidt jag hört, att man för adjunktion lemnar tjänstgöringspenningarne vid den plats, som af den adjungerade upprätthålles, skulle man följaktligen genom att bevilja 6,000 kronor bereda tillfälle att adjungera icke mindre än tre ledamöter, som hvar och en finge 2,000 kronor, motsvarande tjänstgöringspenningarne för ett kammarrättsråd, om man på samma gång lemnar det af reservanterna föreslagna extra anslaget till arfvoden åt biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad. Men naturligtvis bör man icke lemna dessa 6,000 kronor så, att Kongl. Maj:t kan disponera dem för två eller kanske en person. Derför skall jag tillåta mig föreslå, att Riksdagen må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts framställning, att på extra stat för år 1898 uppföras dels till arfvoden åt adjungerade ledamöter ett belopp af 6,000 kronor, under vilkor att deraf till adjungerad ledamot ej må utgå högre arfvode för år räknadt än som motsvarar kammarrättsråds tjänstgöringspenningar, dels till vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad ett belopp af 4,700 kronor, eller tillsammans 10,700 kronor.

Man må försöka med detta tills vidare. Kongl. Maj:t kan ju komma tillbaka efter två år. Använder man dessa medel för allvarliga ansträngningar att undanarbeta balansen, torde Kongl. Maj:t om ett par år icke behöfva besvära Riksdagen med framställning om tillökning på ordinarie stat af kammarrätten, hvars stat reglerades, som sagdt, för icke längre tid tillbaka än år 1879.

Herr vice talmannen Danielson: Jag kan icke annat än dela den uppfattning, att, då man skall pröfva sadana här frågor angående aflöning till embets- och tjänstemän, man bör handla så försigtigt som möjligt. Jag vill äfven i detta fall säga, att jag vill gå åt samma håll, som den föregående talaren antydde; men jag tror verkligen att i detta fall vi måste gå en liten smula längre. Vi hade inom utskottet den uppfattning, som också uttalas i den kongl. propositionen, att ett behof, som man icke gerna kunde tillbakavisa, här föreligger, nemligen behofvet att få sådana mål afgjorda i kammarrätten, som der ligga 2, 3, t. o. m. 3 $\frac{1}{2}$ år. Det kan icke vara mycket gagnande för rättskipningen i vårt land, att dylika missförhållanden längre fortfa. Det kan sägas, att en del mål äro af mindre vigtig beskaffenhet. Men i allt fall syntes det oss vara alldeles nödvändigt att på något sätt afhjelpa missförhållandena i synnerhet beträffande den stora mängden af fattigvårdsmål. Förhållanden kunna förefinnas, som helt och hållet göra om intet den sak, hvarom man tvistar; då den icke afgöres inom rimlig tid. Således voro vi temligen ense om behofvet af förstärkta arbetskrafter. Men sedan voro meningarna delade om huru man skulle tillgodose detta behof. Då hade afdelningen kommit fram med ett förslag om två kammarrättsråd på ordinarie

stat, såsom Kongl. Maj:t afsett. Men då tyckte några af oss, att det var litet för hårdt, så att säga, och att man behöfde se saken litet från andra sidor. Derigenom kommo slutligen ledamöterna från denna kammare till den uppfattningen, att man borde sätta detta anslag på extra stat; och af denna anledning har vår reservation framkommit. Nu vill jag hemställa, huru vida herrarne hafva den uppfattningen, att vi böra anvisa tillräckliga medel, så att dessa balanserade mål kunna inom rimlig tid afgöras. Det tror jag verkligen är en angelägenhet, som man icke kan tillbakavisa. Men om man anvisade medlen på extra stat, finge man tid att se, om arbetssättet kunde i någon mån förändras och de balanserade målen kunde hinna snart afgöras, så att man icke allt framgent behöfde behålla dessa arbetskrafter. Men under öfverläggningen här i dag har jag verkligen blifvit villrådig, om man icke borde gå ett stycke längre. Herr statsrådet säger, att genom den anordning, reservanterna antydt, skulle förhållandena icke blifva bättre än nu, utan alldeles oförändrade, ty de hafva nu två adjungerade ledamöter. Då kan man vara något villrådig, om reservanternas utlåtande kan vara så lämpligt. Derfor tror jag, i likhet med hvad den föregående talaren yttrade, att man kunde göra dessa penningar mera rörliga, mera tillgängliga för det mål man afsett. Och jag har för min del trott, att man i den motivering, som reservanterna från denna kammare anfört till stöd för sin hemställan och hvilken, såsom herrarne veta, återfinnes å sidan 78 i utlåtandet, skulle kunna göra den ändring, att i den punkt, som börjar med orden »och vid sådant förhållande», orden »två nya kammarrättsråd» uteslötes och man vid punkten gjorde ett tillägg, så att densamma finge följande lydelse: »och vid sådant förhållande har utskottet ansett den för nya ledamöter af kammarrätten föreslagna aflöning tills vidare böra uppföras å extra stat och det härtill afsedda beloppet å 12,800 kronor ställas till vederbörandes förfogande att på lämpligt sätt utgå till arvode åt det antal adjungerade kammarrättsråd, som kan erfordras för arbetskrafternas förstärkande i syfte att de balanserade målen inom kort tid må kunna afarbetas». I enlighet med denna motivering skulle ur klämman utgå ordet »två». Då hade man anvisat hvad Kongl. Maj:t begärt, men så hade man också anspråk på att balansen afarbetas. Man skulle sålunda främja det syfte, som med anslaget afses, på samma gång man icke bunde fast det för längre tid. Man kunde då under den närmaste framtiden få reda på om utskottets och reservanternas tanke skulle besannas, att arbetssättet kunde förändras, och om man icke på något billigare sätt skulle kunna vinna det mål, som här äsyftas.

Emellertid tror jag det vara lämpligt att anvisa det belopp, vi reservanter föreslagit. Skulle man nedsätta anslaget till det belopp, herr Hedin föreslog, eller 6,000 kronor, tror jag verkligen, att faran för att man skulle få alltsammans på ordinarie stat skulle betydligt tillväxa. Jag är öfvertygad om att det då skulle blifva många, som komme att rösta för hvad utskottets ledamöter från Första Kammaren i detta fall föreslagit, och skulle detta gå igenom, så hade vi också förlorat all tanke på att kunna få detta anslag så jemnadt och ordnadt, som förhållandena pakalla. Jag är därför tveksam att biträda

*Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrät-
tätten.
(Forts.)*

*Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrät-
teten.
(Forts.)*

förslaget om den lägre siffran. Det kan hända, att den summa, reservanternas förordat, eller 12,800 kronor är något för hög, men om de af mig föreslagna ändringarne i motiveringen och klämman antoges, så skulle Kongl. Maj:t icke allenast kunna taga tre adjungerade ledamöter, utan, om herr Hedins uppfattning är riktig, att dessa ledamöter skulle erhålla endast tjänstgöringspenningar 2,000 kronor, skulle det anvisade beloppet räcka till sex adjunkter, och då kunde den befintliga balansen afarbetas så mycket fortare, i det Kongl. Maj:t då finge för ändamålet fullt tillräckliga arbetskrafter. Men Riksdagen finge då också frågan i sin hand och kunde efter verkställd utredning bedöma, huru vida ett större eller mindre belopp framdeles vore behöfligt. Men att nu fastslå tillsättandet af två nya ordinarie kammarrättsråd med den föreslagna aflöningen, ålderstillägg och pensionsrätt, innan man fått nödig erfarenhet och utredning i det afseende jag antydde, det tror jag icke vara välbetänkt.

Jag tror verkligen, att det kan inträffa sådana förhållanden, oaktadt det blifvit motsagdt från statsrådsbänken, att behandlingen af bevilningsfrågor i kammarrätten blir enklare, och att arbetsättet derstädes kan förbättras, och de omständigheter, som herr statsrådet omnämnde, tror jag icke hafva den vikt, han tillerkände dem. Vi hörde till exempel inom utskottet, att det stora antalet bevilningsmål berodde på egendomliga förhållanden inom vissa län. Det har nemligen hänt, att pröfningsnämnder hafva i ett enda klubbslag höjt taxeringsvärdena å alla fastigheter inom länet, och derigenom har det framtvingsats besvär af alla fastighetsegare i länet, men icke kan det väl sägas, att sådana skattemål äro så orimligt viktiga, och äfven om de förekommit i tusental, så hafva de dock varit af samma beskaffenhet i det ena som i det andra fallet.

Jag tror sålunda, att man borde se på saken litet mera. Kommer Kongl. Maj:t till nästa Riksdag med begäran om samma belopp eller någon del deraf på extra stat, tror jag, att Riksdagen kan fordra att få utredning af vederbörande om huru saken hänger i hop, och jag är också öfvertygad, att, derest Kongl. Maj:t anser sig böra komma åter, det icke skall ske, utan att nödig utredning framläggas. Då får Riksdagen se, huru frågan gestaltar sig.

Af dessa skäl yrkar jag bifall till reservationen med de af mig föreslagna ändringarne i motiveringen och klämman. Emellertid vill jag ännu en gång säga, att äfven om beloppet 12,800 kronor är något för högt — det tycker jag sjelf — så är jag dock nästan af den uppfattningen, att om icke detta belopp beviljas, så förlora vi allt och få anslaget på ordinarie stat. Om åter nämnda belopp beviljas, så har Kongl. Maj:t, för den händelse det uppgifna behovet förefinnes, tillräckliga medel för att befrämja det ändamål, som åsyftas, och blir det något öfver, så få vi väl se till, huru det kan disponeras. Men vi hafva dock i sådant fall frågan i vår hand till en kommande riksdag.

Jag anhåller sålunda, herr talman, om proposition på det yrkande jag framställt.

Herr *Collander* instämde häruti.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt yttrade: Herr talman, mine herrar! Det är en gammal regel, som jag tror att både den penningbeviljande och den lagstiftande magten i ett samhälle böra betänka, då de behandla dithörande frågor. Det är nemligen en gammal erfarenhet, att sen rättvisa icke är bättre än half rättvisa. Det har redan uppgifvits och icke kunnat vederläggas, att ställningen inom kammarrätten för närvarande är sådan, att de besvär öfver Konungens befullningshafvandes beslut i fattigvårdsmål, som nu inkomma till kammarrätten, få hvila antagligen tre och ett halft år, innan de kunna komma under handläggning. Hvad detta betyder för rikets kommuner, tror jag icke behöfver vidlyftigt utvecklas. Jag är förvissad, att de flesta af herrarne, som deltagit i kommunalstyrelse på landet, kommit till erfarenhet om hvad det vill säga, att ett fattigvårdsmål icke afgöres inom rimlig tid, att detta betyder, att ett fordringsanspråk, som börjat med 100 eller 150 kronor, under processen hinnes stiga till mångdubbelt högre belopp.

Behofvet af förstärkning i kammarrättens arbetskrafter tror jag ligger i så öppen dag, att derom icke behöfver mycket ordas. Jag vill endast, till bemötande af hvad den förste talaren sade, att det vore besynnerligt att nu begära tillökning af arbetskrafterna i ett embetsverk, som så nyligen reglerats som år 1879, nämna, att år 1879 vid löneregleringen Riksdagen, såsom jag anser mig med skäl kunna antaga, tillsåg, att arbetskrafterna inom kammarrätten blefvo afpassade efter den arbetsbördan, som då förelåg. Något annat har man icke rätt att antaga. Men huru hafva förhållandena sedan dess gestaltat sig? Jag skall ej tala om de mål, som i rättsstatistiken upptagas under en i viss mån obestämd rubrik, angående hvilka mål den förste talaren möjligen kan invända, att det till äfventyrs icke är tillräcklig säkerhet för att ej derunder dölja sig sådana obetydligheter, att domstolens arbetsbördan af dem icke väsentligen förökas, utan jag nöjer mig med sådana mål, om hvilka hvar och en af herrarne kan veta, att det är mål, som kräfva tid och möda för ett rättvist afgörande. Om jag går till fattigvårdsmålen, så voro dessa i kammarrätten år 1877 inkomna mål 105, år 1878 221 och år 1879 273. Dessa siffror voro år 1893 617, år 1894 540 och år 1895 528. Jag tror, att hvar och en, som tagit kännedom om fattigvårdsmålen beskaffenhet i kammarrätten, icke kan annat än erkänna, att i följd af nutidens lätta kommunikationer och befolkningens större rörlighet i många trakter af vårt land fattigvårdsmålen i genomsnitt för närvarande erbjuda större svårigheter och kräfva vida längre tid för sin föredragning och afgörande, än förhållandet var 1877, då det i vida högre grad än nu var grannsocknar, som lågo i delo med hvarandra. Nu förekommer det ofta, beträffande den arbetarebefolkning, som söker sin arbetsförtjenst å skilda orter af vårt land, ett år t. ex. i Norrland, ett annat vid en jernvägsanläggning i södra Sverige, så länge arbetskraften räcker, men som, sedan den tagit slut, blir föremål för fattigvård, det förekommer ofta, säger jag, att det då blir fråga om deras vistelseort vid sextio års ålder och hvarest de derförut senast varit eller bort vara mantalsskrifna. Detta slags mål hafva tilltagit i väsentlig grad.

*Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrät-
tellen.
(Forts.)*

Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrät-
tens.
(Forts.)

Åfven om jag fäster mig vid beskattningsmålen, hvilkas antal är vida mera vexlande än fattigvårdsmålen, som visa en konstant tillväxt, så är förhållandet detsamma. Herrarne finna, att, under det de andra besvärsmålen är 1877 uppgingo till 154 — antalet var det året ovanligt ringa —, år 1878 till 524 och år 1879 till 482, så hafva de uppgått år 1893 till 1,031, år 1894 till 1,545 och 1895 till 1,141. Alla dessa äro *verkliga* mål. — Det fallet, som herr vice talmanen antydde, att ett större antal fullkomligt lika besvärs mål inkommit från ett beskattningsområde, föreligger icke från dessa år, under hvilka jag deltagit i kammarrättens arbete, och jag kan således vitsorda, att, om några mål varit af aldeles likartad beskaffenhet, så icke hafva de kunnat räknas i hundratal.

Detta torde vara tillräckligt för att visa, att målen antal i kammarrätten så väsentligt tilltagit, att det ej för någon bör vara förvånande, att den arbetspersonal, som 1879 ansågs tillräcklig för att utföra det arbete, som då ålåg kammarrätten, nu skall visa sig vara dertill helt och hållet otillräcklig, och detta oaktadt kammarrättens ledamöter efter min uppfattning icke med rätta kunna beskyllas för att utöfva sin tjänsteverksamhet på ett sätt, som kan gifva anledning till befogade anmärkningar. Det är visserligen sant, att, om man vill tillämpa den skala, som den förste talaren ifrågasatte, eller arbetstiden på sjelfva tjänsterummet, en del af herrarne skulle anse, att den ej vore tillräcklig, men vid bedömandet af denna fråga bör man ej förbise, att för ledamöterna i en kollegial domstol tyngdpunkten i arbetet är förlagd till arbetsrummet hemma. Der förbereder sig ledamoten för föredragning af sina egna mål, der tager han kännedom om de mål, som öfriga ledamöter inom den kollegiala domstolen, hvilka arbeta på samma afdelning, föredragit och hvilka mål icke varit af den enkla beskaffenhet, att han utan pröfning af handlingarna kan vara öfvertygad om att han afgifver ett riktigt votum.

Det är nu sagdt, att denna arbetsbörda kan inom kammarrätten afgöras med tillhjälp af adjungerade ledamöter. Man vill bestå ett belopp för att Kongl. Maj:t skall bli i tillfälle att i kammarrätten adjungera ett antal yngre personer, med hvilkas tillhjälp balansen derstädes skulle, såsom man antager, kunna afarbetas, hvar efter den ordinarie staten skulle vara fullt tillräcklig. Men kammarrätten har hittills i detta fall iakttagit och sökt ställa sig till efterrättelse en grundsats inom rättskipningen — och det torde icke vara lämpligt att svenska Riksdagen påkallar, att den skall eftergifvas — den grundsats nemligen, att, när viktiga saker skola afgöras i sista instans, man fördrar att detta afgörande skall ske genom en domstol, der de domare, som äro oafsättliga och fullt invuxna i sin plats, utgöra åtminstone majoriteten af de dömande. Det kan icke vara en riktig domstolsorganisation att man, för att spara in ett par tusental eller kanske, högst, tiotusen kronor, skall inom detta rättskipningens område ställa så till, att fattigvårdsmålen i sista instans blifva afgjorda af en domstol, sammansatt af 3 adjungerade och allenast *en* ordinarie ledamot. Ty skall balansen kunna afarbetas, inträder nemligen detta förhållande, derest man inslår på den väg,

som anvisats af den förste talaren och hvilken äfven herr vice talmannen beträdd.

Det förefaller mig som om, då våra statsfinanser för närvarande befinna sig i godt skick, det måste vara angeläget för de myndigheter, hvilka hafva att bevilja nödiga medel för rättskipningens handhafvande, att icke tillmäta dessa medel så knappt, att en af grundprinciperna i en förnuftig domstolsorganisation blir öfverträdd. Det är ju lätt att finna, att de ledamöter, som kammarrätten kan påräkna såsom deltagare i den kollegiala domstolsverksamheten, komma att bestå af helt andra personer, i fall kammarrätten kan tillsätta ordinarie ledamöter med god aflöning, än om kammarrätten skall nödgas fortsätta sin verksamhet med tillhjälp af ett flertal medlemmar, hvilka skola blifva hänvisade under längre tid till en inkomst af 2,000 kronor, en inkomst, som för en ung jurist, derest han icke alldeles skuldfri har slutat studiebanan, lemnar en knapp bergning. Jag tror visserligen, att dessa unga jurister sådant oakadt hvar och en arbete att göra sig fullt skickliga och användbara för den bana, hvar på de inträdd; men man får icke förvåna sig, om de större förmågorna bland dem så fort som möjligt söka sig bort åt annat håll, der deras arbete åt dem bereder en mera tillfredsställande bergning. Det är alldeles klart, att nog kan man för de 2,000 kronornas adjunktionsarfvode erhålla personer, villiga att mottaga adjunktions i kammarrätten, fyra, fem, sex eller så många man behagar, ty med nutidens öfverflöd på jurister kan man nog finna tillgång på medhjelpare i kammarrätten, derest man icke härför fordrar mer än aflagd juridisk examen. Men säkert är, enligt mitt förmenande, att Riksdagen icke ser denna del af rättskipningen tillräckligt väl till godo, i fall Riksdagen nu afslår och fortfarande kommer att afslå Kongl. Maj:ts proposition angående tillökning i kammarrättsrådets antal. Man får icke förglömma, att pröfningen i andra instans af mål och ärenden, liksom ock måls och ärendens afgörande i sista instans, verkliga kräver, att denna pröfning sker genom personer, som åtminstone i det yttre uppfylla de vilkor, som samhället anser sig kunna fordra af dem, åt hvilka det öfverlemnadt en så ansvarsfull kallelse. Det är nog mycket sant och riktigt, att dessa yttre förhållanden icke äro tillräckliga för ävägbringande af en god rättskipning och att det derför fordras af domaren, i alla instanser, en inre ifver att samvetsgrant uppfylla sitt kall. Men säkert är också, att fordras detta med rätta, så måste man tillika från samhällets sida sätta honom i den belägenhet, att de yttre omständigheterna medgifva honom att i sitt embete utveckla den kraft och den förmåga, af hvilka han är mäktig.

Upprepade gånger har det framhållits, att en omorganisation af kammarrätten skulle med fördel kunna ske, hvarigenom större arbetsprodukt skulle med tillräcklig rättssäkerhet åstadkommas. För närvarande är kammarrätten organiserad på samma sätt som rikets hofrätter. Jag tror icke, att den fordran, som man uppställer på en domstol i andra instans — den nemligen att för der förekommande måls afgörande erfordras minst fyra dömande, af hvilka i så fall tre äro om beslutet ense — är sådan, att deraf mycket kan efterskänkas.

Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrät-
teten.
(Forts.)

Af hvad jag nu haft äran anföra framgår att, i rättskipningens intresse här i vårt land, jag vågar hoppas att Andra Kammaren måtte bifalla Kongl. Maj:ts förslag med den modifikation, det erhållit i statsutskottets utlåtande. Skulle mot förmodan Andra Kammaren icke vilja gå in derpå, så föreställer jag mig, att för Kongl. Maj:t icke skall finnas någon annan utväg än att återkomma med denna fråga, ända tills den har vunnit en med rättskipningens kraf öfverensstämmande lösning.

Herr Sjö: Då jag är en af dem, som anfört reservation mot det beslut, hvartill utskottet kommit, skall jag be att få angifva de skäl, hvilka för mig voro talande, då jag var med om denna reservation.

Det syntes mig nemligen som så, att, då Riksdagen för icke så länge sedan antagit ett förslag om anställande af några adjungerade ledamöter i kammarrätten, det skulle vara alldeles för tidigt att nu, så strax derefter, bevilja anställandet af två ordinarie kammarrättsråd med fast aflöning och ty åtföljande pension. Äfvenså ansåg jag, att en i alla afseenden grundlig utredning borde föregå, och icke endast en sådan utredning, som kammarrätten sjelf åstadkommit. Den utredning, som här föreligger och som framlagts inför Kongl. Maj:t, den är, som sagdt, ingenting annat, än hvad som fått från kammarrätten, nemligen angående mål som blifvit afgjorda, samt hvilka mål som inkommit. Man kan väl egentligen icke tänka annat, än att denna utredning skulle blifva ganska ensidig. Det kunde ju t. ex. vara skäl i att äfven se till, *huru* arbetet verkställes i kammarrätten och huru det ledes i ett verk, sådant som detta. För att taga exempel från ett annat embetsverk, som jag mycket väl känner till, så finnes der en chef, som i regel arbetar fem timmar om dagen på embetsrummet. Är det brådtom med arbetet, så tager han hem sådant, när han går derifrån, arbetar derpå under aftonen och har det med sig färdigt, då han kommer tillbaka på morgonen. Jag vet nu icke, *huru* det arbetas i kammarrätten; men om man der förföre så som jag nyss sagt, så skulle det kunna hända, att man kunde der afgöra några flera mål, hvilka nu i stället balanseras.

Detta har jag sagt under den förutsättning, att en undersökning borde tillstyrkas. Då jag det gör, kan jag icke annat än instämma i det förslag, som af herr vice talmannen här framlagts. Jag vill gerna gifva mitt understöd deråt, då man under tiden må hända skall kunna samla mer erfarenhet från alla sidor. Jag skall således be att för min del få förena mig med vice talmannens yrkande i denna punkt.

Herr A. Hedin: Beträffande det af vice talmannen framställda yrkande, torde det vara tillräckligt att anmärka, att detta i sjelfva verket ingenting ändrar i sak af hvad reservanterna föreslagit, ty om det än må vara, att man uteslutit ordet »två», bestämmelsen att anslaget skulle gifvas till två extra kammarrättsråd, så innebär detta alldeles icke någon förpligtelse för Kongl. Maj:t att anställa 3 eller 4, utan Kongl. Maj:t är alldeles oförhindrad att anställa endast 2 och gifva dem ett arfvode, helt och hållet svarande mot lönen till ett kammarrättsråd. I det fallet är det sålunda hugget som stucket, om

man röstar med reservationen oförändrad eller förändrad på det sätt, som vice talmannen föreslagit.

Då herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet här ansett sig böra vädja till kammarens intresse för en själfständig och omsorgsfull rättskipning i fattigvårdsmål, så ger detta anledning till två anmärkningar, dels den, att under den tid, då nuvarande chefen för justitiedepartementet själf var president i kammarrätten, han icke hade några som helst betänkligheter mot att använda adjungerade ledamöter för afgörandet af så väl fattigvårdsmål som kan hända äfven andra mål, och för det andra den, att, om nu detta helt plötsligt blifvit föremål för herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet lifliga intresse, han har ett mycket viktigare fält att vända sig till, något att afskaffa hvad vådligare och farligare är, nemligen Konungens administrativa domsrätt, utöfvad af Konungens rådgifvare eller kanske i de flesta fall af Konungens rådgifvares expeditiionschefer. Det är viktigare än att slippa adjungerade ledamöter vid fattigvårdsmålen behandling i kammarrätten.

Herr statsrådet yttrade vidare, att sen rättvisa vore en dålig sak — jag tror, att han jämförde den med half rättvisa. Han har emellertid icke observerat de befintliga utvägarne, och jag har i allra djupaste ödmjukhet tillåtit mig att anvisa honom tre särskilda utvägar för att påskynda den rättvisa, hvarom här är fråga, nemligen den som skipas i kammarrätten. Jag uppräknade dessa tre utvägar. En är den, som jag har angifvit såsom ett vilkor i löneregleringen för kammarrätten, nemligen att Kongl. Maj:t gör, hvad som är hans rätt och pligt, och utkräfvat af ledamöterna i detta embetsverk ett arbete, som står i öfverensstämmelse med den rikliga lön de åtnjuta. Den andra utvägen är, att Kongl. Maj:t, följande Riksdagens tydligt uttalade mening, vidtager åtgärder mot mångsyssleriet, som hopar en mängd lukrativa befattningar på de bäst aflönade embetsmännen. Den tredje utvägen är, att Kongl. Maj:t icke öfverlemnar åt tjenstemännen själfva att bestämma, huru liten del af arbetsdagen de vilja tillbringa på embetsrummet. Slutligen och då herr statsrådet återigen kommit tillbaka till talet om de höga siffrorna på de handlagda målen, så ber jag få påpeka, i fall jag icke gjorde det förra gången jag hade ordet, att det är själf- och solklart äfven för den, som icke är ledamot af kammarrätten, att der liksom i andra rätter och embetsverk förekommer ett stort antal mål, som i det stora hela äro alldeles likartade, det vill säga i hvilka årtal, siffror, personnamn och dylikt äro olika, men den omtvistade rättsfrågan deremot densamma, hvarför utredningen af dylika mål är alldeles ofantligt enkel och afgörandet själfallet.

Herr vice talmannen Danielson: Jag ber att få säga några ord med anledning af herr statsrådet och chefens för justitiedepartementet yttrande, då han framhöll, att, om det nuvarande arbets sättet komme att fortfarande användas i kammarrätten, det skulle kunna komma att inträffa, att frågor komme att afgöras af tre adjungerade ledamöter och en ordinarie ledamot. Jag tror icke, att något sådant behöfver inträffa, om man nemligen ordnar arbetet på ett förståndigt

*Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrät-
teten.
(Forts.)*

*Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrät-
teten.*

(Forts.)

sätt, ty det är gifvet, att det mycket väl kan ställas så, att vid afgörandet af de viktiga fattigvårdsmålen flere kammarrättsråd deltaga. Den gensagan förfaller sålunda helt och hållet. Jag kan icke finna, att någon risk i detta fall föreligger.

Hvad sedan beträffar behandlingen af sådana mål, som äro af liknande innehåll, så tror jag, att man dervid med fördel kunde betjena sig af tryckta blanketter, hvarigenom ett tidsödande mångskrifveri skulle undvikas. Särskildt vill jag fästa uppmärksamheten derpå att, sedan genom lag viss dag för hemortsrätten är bestämd öfver hela riket, så komma också de mål beträffande rätt hemortsrätt, som af kammarrätten behandlas, att blifva mycket enklare.

Vill Kongl. Maj:t ställa så, att ärendenas behandling påskyndas, tror jag således fortfarande att det väl kan ske på det sätt vi tänkt oss. Jag tror ock, att, om Kongl. Maj:t skulle göra, som den siste talaren sade, och ej det ringaste fästa sig vid dessa uttalanden, utan tillsätta endast två nya kammarrättsråd, så skulle Kongl. Maj:t dermed hafva visat, att meningen icke varit att afarbete balanserna, utan att löneförhöjning varit hufvudsaken. Och skulle under sådana förhållanden Kongl. Maj:t komma igen med sin anhållan, så tror jag, att vi skola kunna hitta på ett lämpligt sätt att besvara densamma.

Herr Lundell: Det är nogsamnt bekant, att klagomål framkommit deröfver att målen i kammarrätten afgöras så sent, och detta innebär ju en stor olägenhet. Om vi nu antaga vice talmannens förslag, så ger det Kongl. Maj:t ett godt tillfälle att anställa icke endast 2, utan 4 eller 6 ytterligare ledamöter i kammarrätten, och med den rika tillgång på jurister, som man nu har, tror jag, att det är många, som skulle vara ytterst tacksamma att få en sådan aflöning som den, som då skulle beredas dem. Jag vill på dessa skäl yrka bifall till vice talmannens förslag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: Jag önskar endast få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att jag i mitt förra anförande aldrig talade om att icke adjungerade ledamöter både kunde och borde lämpligen användas äfven vid behandlingen af fattigvårdsmål. Men hvad jag tog mig friheten antyda, var, att jag icke ansåg det med en god domstolsorganisation öfverensstämmande, att vid afgörandet af mål i sista instans pluraliteten af de dömande vore adjunkter och de ordinarie endast en minoritet. Och detta kan mycket lätt inträffa, om Riksdagen besluter sig för att öka antalet af de adjungerade ledamöterna med 4, som samtidigt tjenstgöra. Man behöfver icke tänka sig annat, än att ett af de ordinarie kammarrättsråden hindras af sjukdom, i hvilket fall en femte adjunkt måste anställas. I öfverensstämmelse med hvad i andra likartade embetsverk är fallet, kan kammarrättens arbete förnuftigvis icke anordnas på annat sätt, än att den arbetar på två afdelningar, och naturligtvis går det icke an att, om det på en afdelning skulle blifva förfall för en ordinarie ledamot, taga bort en ordinarie ledamot från den ena afdelningen och förflytta honom till den andra, ty så som den första afdelningen börjat sin tjenstgöring måste den fort-

sätta åtminstone någon tid, och täta förändringar i sammansättningen af de särskilda afdelningarne genom förflyttningar kunna icke gerna vidtagas. Under sådana förhållanden kan det, om man följer den väg, som herrar reservanter anvisat, icke undvikas, att det förekommer fall, då, såsom jag påpekat, man kommer till det resultat, att vid måls afgörande understundom pluraliteten af de dömande varit adjunkter, ett resultat, som icke kan betraktas såsom fördelaktigt.

*Angående
förhöjdt
anslag till
kammarrätten.
(Forts.)*

Herr vice talmannen Danielson: Jag tillåter mig att erinra om, att detta icke är någonting nytt. Som herrarne torde minnas, har under flera år af Riksdagen anvisats medel till en extra division af Svea hofrätt, och jag har aldrig hört påstås, att den skulle hafva dömt sämre än öfriga divisioner. Det är sålunda ingenting nytt, som här ifrågasatts, utan något, som förut har tillämpats på andra områden.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: Jag vill endast med anledning af herr vice talmannens senaste anförande meddela, att ledamöterna i den sjette divisionen i Svea hofrätt, hvarom han talade, voro fördelade på de fem gamla divisionerna. Således kom till följd af denna anordning endast en adjunkt på hvar och en af hofrättens 5 gamla divisioner. Förhållandet var således i detta fall något helt annat än hvad det skulle blifva beträffande kammarrätten. Och jag vill tillägga, att samma dag, som kammaren bifaller Kongl. Maj:ts förslag, komma jemte de begge nya kammarrättsråden ovilkorligen två adjungerade ledamöter att inkallas för balansernas afarbetande, ty utan en sådan anordning kunna balanserna icke nedbringas.

Jag har velat framhålla denna väsentliga skilnad mellan det af vice talmannen omnämnda fallet och det nu ifrågavarande.

Herr vice talmannen Danielson: Jag tror icke, att det förefinnes någon väsentlig skilnad mellan de begge fallen. Skall det arbetas på afdelningar i kammarrätten, så kan man ju kalla in en adjunkt på hvarje afdelning, och då blir förhållandet det samma, som det var i Svea hofrätt. Dessutom kan jag icke föreställa mig, att någon blir antagen till adjunkt i kammarrätten utan att hafva nödiga förutsättningar för skötande af domarevärf.

Öfverläggningen var slutad.

Herr talmannen gaf propositioner först på bifall till utskottets hemställan och derefter på hvartera af de af herr vice talmannen och herr A. Hedin under öfverläggningen framställda förslag; och fann herr talmannen herr vice talmannens förslag hafva flertalets roster för sig. Votering blef likväl begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits bifall till herr Hedins förslag, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Andra Kammarens Prot. 1897. N:o 13.

Den, som beträffande andra punkten af statsutskottets förevarande utlåtande n:o 8 bifaller det af herr vice talmannen under öfverläggningen framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr A. Hedin under öfverläggningen väckta förslag.

Omröstningen visade 149 ja mot 58 nej; varande alltså herr vice talmannens förslag af kammaren bifallet.

Då tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare fördragningen af förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,35 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.